

A NAGYVÁRADI

KIR. KATH. JOGAKADÉMIA

ALMANACHJA

AZ 1914—15. TANÉVRŐL.

KÖZLI:

A DÉKÁN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XLI. ÉVFOLYAM.

AZ INTÉZET FENNÁLLÁSÁNAK 135. ÉVE.

SZENT LÁSZLÓ-NYOMDA R.-T. NAGYVÁRAD, 1915.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A jogakadémiának 1780—1850-ig

Főigazgatója:

Gr. Károlyi Antal (1780—1782)
Gr. Haller József (1782—1784)
Jankovics Tivadar (1785—1786)
Nem volt betöltve (1786—1793)
Tokody György (1793—1818)
Gedeon László (1818—1820)
Tokody István (1820—1827)
Laicsák Ferencz (1828—1837)
Lonovics József (1837—1847)
Fábry Ignác (1847—1849)
Oswald Ferencz (1849—1850)

Aligazgatója:

Horváth Mihály (1780—1784)
Tokody György (1786—1793)
Vass Tamás (1793—1807)
Hatvanyi István (1807—1816)
Gedeon László (1816—1828)
Sipos József (1828—1837)
Gedeon László (1837—1838)
Fogarassy Mihály (1838—1846)
Neupauer János (1846—1847)
Oswald Ferencz (1847—1850)

1850—1912-ig

Igazgatója:

Dr. Hoványi Lajos (1850 - 1858) (ideiglenes)
Pawlowszky Sándor (1858—1861) (végleges)
Dr. Hoványi Lajos (1861—1879) "
Dr. Bozóky Alajos (1879—1912) "

Dékánja:

Köröstarjáni dr. Hoványi Gyula az 1911/2. tanév II. felében és az 1912/3. tanévben.

Dr. Kiss Géza az 1913/4. tanévben.

Dr. Sigmund Andor az 1914/5. tanévben.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. Történelmi visszatekintés.

A nagyváradi kir. akadémiát b. e. Mária Terézia alapította 1780-ban. Eleinte ugyan csak a bölcsészeti szak volt benne képviselve, de már 1788. évi június hó 17-én kormányrendelet által két évfolyamú jogi fakultással bővítették ki, mely évfolyamok közül az első 1788. szept. 1-én, a második 1789. évi szeptember 1-én nyílt meg.

1855-ben a tanintézet cs. kir. jogakadémia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szerveztetett, mindazonáltal a jogvégzetteket csak kivételesen bocsátották, még pedig 4 egyetemi félév utánpótlása mellett, a jogi szigorlatokra. A tannyelv német volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli premontrei főgimnásiumba, mint ennek 7. és 8. osztálya olvasztatott be.

1861-ben ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874-ben az azon évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással *a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamú teljes jog- és államtudományi karrá alakítottát át*, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen, jogszigorlatokra bocsátatnak.

1889. évi márczius hó 17-én az intézet *százados fennállásának jubileumát* ünnepelte meg.

Új tanulmányi és vizsgarendet állapított meg Ő cs. és ap. kir. Felsége 1911. év okt. hó 5-én Bécsben kelt legf. elhatározásával.

Ő császári és apostoli királyi Felsége Bécsben 1912. évi november hó 1-én kelt legfelsőbb elhatározásával Zichy János gróf, akkor volt vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr javaslatára 2 új tanszéket szervezett, nevezetesen: a bölcsészet és az újkor egyetemés történelmének tanszékét.

Jelenleg tehát a nagyváradi kir. jog- és államtudományi karnál tíz tanszék van rendszeresítve u. m.:

1. a római jogra,
2. a jogbölcészetre, anyagi büntető jogra és büntetőperjogra,
3. a közgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar államtudományok statisztikájára,
4. a magyar és osztrák magánjogra,
5. a peres és perenkívüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra,
6. a magyar közigazgatási jogra és a magyar pénzügyi jogra,
7. a jogtörténetre és egyházjogra,
8. a magyar közjogra, a politikára s a jog- és államtudományokba való általános bevezetésre,
9. a bölcészetre,
10. az újkor egyetemes történelmére.

Ezekon kívül előadatnak még a bányá- és tételes nemzetközi jog, a művelődéstörténet, az államszámvitel, a törvényszéki orvostan, törvényszéki lélektan és elmekörtan és a közegészségtan.

Az intézetet a kath. magyar tanulmányi alap tartja fenn.

II. A jog- és államtudományi kar személyzete.

Dékán:

Dr. Sigmond Andor képesített egyetemi magántanár, a magyar közigazgatási jognak és pénzügyi jognak ny. r. tanára. Olaszi, Schlauch-tér 5/11 sz., saját házában.

Prodékán:

Köröstarjáni dr. Hoványi Gyula, képesített budapesti tud. egyetemi magántanár, a jogbölcsezet és az anyagi büntetőjog, büntető perjognak ny. r. tanára, a nemzetközijog előadásával megbízott tanár, az államtudományi államvizsgálati bizottság elnöke, a jogtudományi államvizsgálati bizottság elnökhelyettese, a III. alapvizsgálati bizottság elnöke, Nagyvárad város törv.-hat. bizott. tagja, Nagyvárad egyházmegyei kath. autonomiai congressusi képviselő, a Nagyváradon szervezett állandó vegyes felülvizsgáló bizottság helyettes polgári elnöke, a jövedelem-adó fölszámolási bizottság elnökhelyettese, Nagyvárad város borellenőrző bizottságának elnöke, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének örökös tagja, a Nagyvárad olaszi-i róm. kath. egyház világi főgondnoka, Szt.-István-Társulat és az Országos Pázmányegyesület rendes tagja, Nagyvárad város községi iskolaszékének, valamint hegyközségének, a Biharvármegyei és nagyváradai régészeti és történelmi egylet, a nagyváradai Jogászegylet, a Szigligeti-Társaság, a nagyváradai Katholikus Kör, a Szt.-Lászlóról nevezett koldusápoló és fimenedékház-egyesület, az Erzsébet bölcsőde egyesület, a nagyváradai Katholikus-Legényegyesület, a Vörös-Kereszt-Egylet nagyváradai fiókjá választmányának tagja, az állami elemi iskolai gondnokság és a városi közkönyvtár bizottságának tagja. Olaszi, Kórház-utca 4. sz. alatt, saját házában.

Nyilvános rendes tanárok :

Dr. Ágoston Péter, képesített egyetemi magántanár, okleveles bíró, a magyar és osztrák magánjog s a magyar bányajognak ny. r. tanára, a Magyar Jogász egyesület választmányi tagja, a nagyváradi Társ. tud. társaság elnöke, a törv. hatóság biz. tagja, a Nagyvárad városi szegényügyi bizottság elnöke. Olaszi, Nagy Sándor-utca 17. sz. a.

Dr. Károly Irén, premontrei r. kanonok, képesített egyetemi magántanár, a bölcsészet ny. r. tanára, a Matematikai és Fizikai Társulat alelnöke, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja, tiszteletbeli rendnagys a rendi nagykáptalan örökös tagja. Olaszi, Uri-utca, premontrei fársház.

Dr. Horváth Jenő, képesített egyetemi magántanár, az újkor történelmének ny. r. tanára. Olaszi, Gerliczy-utca 1. sz.

Dr. Szandtner Pál, a magyar közjog- és a politika ny. r. tanára. Rákóczi-ut 38. sz.

Nyilvános rendkívüli tanárok :

Dr. Bozóky Ferenc, a közgazdaságtan, pénzügytan, statisztika ny. rk. tanára, a kar jegyzője. Lukács György-u. 18.

Dr. Lutter János, az egyházjog és a magyar alkotmány és jogtörténelem ny. rk. tanára. Rákóczi-ut. Apolló épület.

Dr. Buday Gyula, a polgári törvénykezési jog és a kereskedelmi és váltójog ny. rk. tanára. Ritoók Zsigmond-utca. Ügyvédi kamara bérháza.

Nyugalmozott igazgató :

Pilismaróti dr. Bozóky Alajos, m. kir. udvari tanácsos, képesített egyet. magántanár, a római jog kiérdemült tanára, a magyar jogászgyűlés állandó bizottságának, a biharmegyei régészeti és történelmi egyesület s a nagyváradi jogászegyesület, a Szent-István-társulat igazgató-választmányának s irodalmi osztályának tagja, a budapesti t. egyetemi központi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolájának s a nagyváradi Szigligeti Társaság tiszteletbeli tagja, a Múzeumok és Könyvtárak országos szövetségének örökös tagja, a nagyváradi jogakadémiai Gyorsíró Egyesületnek díszelnöke. Olaszi, Lukács György-utca 18.

Nyugalmozott nyilvános rendes tanár :

Dr. Molnár Imre, képesített egyetemi magántanár a nemzetgazdaságtan, pénzügytan, m. pénzügyi törvényisme, vala-

mint a tételes nemzetközi jognak kiérdemült ny. rendes tanára. Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi, pénzügyi, szépészeti, közlekedésügyi és nyugdíj-bizottságának, igazoló választmányának és központi bizottságának tagja. Az iparoktatási bizottság, a kereskedelmi tanonciskola felügyelő-bizottságának, a városi árvaház felügyelő-bizottságának tagja. A koldusápolda, Kath. Kör, a Biharmegyei gazdasági egyesület, a Népművelési egyesület igazgató-választmányának tagja. A bölcsőde egyesület alelnöke, Nagyvárad hegyközségének elnöke és a szőlősgazdák országos egyesületének alelnöke. Sal Ferenc-utca 13. sz.

Előadók :

Dr. Némethy Gyula, a nagyvárad i. szert. székeskáptalan t. kanonokja, theologiai ny. r tanár, a budapesti m. k. t. egyetem theologiai karának bekebelezett tagja, a művelődéstörténet előadója, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja, szentszéki bíró, a Műemlékek orsz. bizottságának levelező tagja, a biharmegyei történelmi és régészeti egyesület muzeumának őre. Seminarium.

Dr. Popovici Miklós, egyet. orvostudor, kép. tisztiorvos, a közegészségtan előadója, a ref. tanítónőképző egészségstan tanára, Nagyvárad város törv. hat. biz. tagja. Olaszi, Szalárdi-utca 2. sz.

Dr. Verzár István, egyetememes orvostudor, Biharmegyei köz-kórháza tb. osztályos főorvosa, Röntgen laboratóriumának vezetője, képesített tisztiorvos, a törvényszéki orvostan előadója. Olaszi, Szalárdi-utca 9. sz.

Vitán Árpád, számtanácsos, az államszámviteltan előadója. Olaszi, Szigligeti-utca 6. sz.

Dr. Kenéz Kálmán, Biharvármegyei köz-kórháza elmeosztályának vezető főorvosa, a törvényszéki lélektan és elmekórtan előadója. Elmekórház.

Hitszónok :

Dr. Némethy Gyula, (lásd fentebb.)

Könyvtárőr :

Dr. Ágoston Péter, (lásd fentebb.)

Titkár:

Dr. Suhayda György, Sal Ferenc-utca 8. sz.

Díjnok:

László Pál, Kórház-utca 29. sz.

Hivatalsszolga:

Kertész István, altiszt, az akadémiai épületben.

III. Vizsgálati bizottságok:

Megerősítette a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr 1914. évi június hó 30-án 83.922/1914. és 1914 évi november hó 13-án 142.140/1914. sz. rendeleteivel.

I. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: A dékán, tagjai: Dr. *Hoványi Gyula* prodékán, Dr. *Ágoston Péter* ny. r., Dr. *Szandtner Pál*, Dr. *Bozóky Ferenc* és Dr. *Lutter János* ny. rk. tanárok.

II. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Sigmond Andor* dékán, ny. r. tanár; tagjai: Dr. *Hoványi Gyula*, prodékán, Dr. *Ágoston Péter* ny. r., Dr. *Szandtner Pál*, Dr. *Bozóky Ferenc* ny. rk. tanárok.

III. Alapvizsgálati bizottság.

Elnöke: Dr. *Hoványi Gyula* prodékán, ny. r. tanár, h. elnöke: Dr. *Ágoston Péter*, ny. r. tanár; tagjai: Dr. *Sigmond Andor*, dékán, ny. r., Dr. *Szandtner Pál*, Dr. *Bozóky Ferenc* és Dr. *Buday Gyula* ny. rk. tanárok.

Jogtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Ágoston Péter*, ny. r. tanár; h. elnöke: Dr. *Hoványi Gyula* prodékán, ny. r. tanár; tagjai: Dr. *Sigmond Andor*, dékán, ny. r., Dr. *Szandtner Pál*, Dr. *Bozóky Ferenc* és Dr. *Buday Gyula* ny. rk. tanárok.

Kültagjai:

Dr. *Baróthy Pál* kir. ügyész, a nagyváradi kir. Ügyészség vezetője.

Bary József kuriai bíró, a nagyváradi kir. törvényszék elnöke.

Dr. *Bozóky Alajos*, kir. udv. tanácsos, nyug. jogakadémiai igazgató.

Hlatky Endre Nagyvárad város főispánja.

Dr. *Imrik Péter*, kir. kuriai bíró, kir. táblai tanácselnök.

Dr. *Örley György*, kir. közjegyző.

Rádl Ödön, kir. tanácsos, h ügyvéd.

Sztaniszlavszky Adolf, kir. főügyész.

Urbán Adolf, kir. kuriai bíró, nyug. kir. táblai tanácselnök.

† *Dr. Wallner Ödön*, Biharvármegye t. főügyésze, az ügyvédi kamara elnöke.

Államtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Hoványi Gyula* prodékán, ny. r. tanár,
tagjai: Dr. *Sigmond Andor* dékán, Dr. *Ágoston Péter* ny. r.,
Dr. *Szandtner Pál*, Dr. *Bozóky Ferenc* és Dr. *Lutter János* ny. rk. tanárok.

Kültagjai:

Dr. *Beöthy László* v. b. t. t. volt m. kir. kereskedelmi miniszter.

Dr. *Bozóky Alajos*, m. kir. udv. tanácsos, nyug. jogak. igazgató.

Fetser Antal, I. sz. győri megyés püspök.

Fráter Barnabás, Biharvármegye alispánja.

Hlatky Endre, Nagyvárad város főispánja.

Dr. *Hoványi Géza*, orsz. képviselő.

Ipolyi-Keller Gyula miniszteri osztálytanácsos.

Dr. *Karácsonyi János* nagyváradí I. sz. kanonok, a m. t. Akadémia tagja.

Kollányi Ferenc I. sz. kanonok, pápai praelatus, a m. tud. akadémia lev. tagja.

Dr. *Miskolczi Ferenc*, Biharvármegye főispánja

Németh István kir. tanácsos, m. kir. pénzügyigazgató.

Dr. *Némethy Gyula*, t. kanonok, theol. ny. r. t., akad. hitszónok

Rimler Károly, Nagyvárad város polgármestere.

IV. Dr. Sigmund Andor e. i. dékán beszámolója az 1914—5. tanévről.

Az 1914—15 tanév, mint tudvalevő, a háboru kitörése után nyílt meg és fájdalom a háboru még most is dúl, amidőn a f. tanévet lezárva az a kötelesség hárul reám, hogy Alma Materünk kifejtett működéséről beszámoljak.

Beszámolómat — azon kari határozatunk értelmében, amely a fennforgó körülmények között minden ünnepélyeséget, így a záróünnepélyt is mellőzendőnek tartotta — az Almanach hasábjain tartom meg.

A folyó tanév történetének különleges mozzanata azon törekvés, hogy Akadémiánk működését idejében megkezdhesse, annak zavartalan menetét és befejezését biztosítsa, illetőleg a jövő működhetés előfeltételeiről is eleve gondoskodjék. E törekvés megvalósításának akadályait az alábbiakból kitetszőleg sikerült elhárítani s így az 1914—15. tanévet 1914. évi szeptember hó 15-én a premontrei rend templomában megtartott Veni Sancte-val megnyitottuk és az ugyanott 1915 május hó 30-án megtartott Te Deummal befejeztük. Mindkettőn dr. Némethy Gyula tb. kanonok, theol. tanár, jogakadémiai hitszónok és magántanár celebrált.

A jogakadémia épülete 1914. évi augusztus hó folyamán katonai tartalékkórház céljára lefoglaltatván, Alma Materünk és az ezzel kapcsolatos intézmények, így többek között a Mensa is hajléktalan maradt. Első gondoskodásunk tehát a megfelelő helyiségek megszerzésére irányult. Ebbeli törekvésünk a Kath. Kör vezetőségének előzetes engedélyével a jogakadémia iránt táplált jóindulata folytán a legteljesebb sikerrel járt, amennyiben a Kath. Kör nemcsak az előadások megtartására szükséges termeket engedte át, hanem a Mensa működését is a Kör éttermében lehetővé tette. Mindezt érdemleges ellenszolgáltatás nélkül. Kedves kötelességemnek tartom ezuttal is a Kath. Kör iránti köszönetnyilvánítást megismételni, egyuttal kiemelve azt, hogy annak idején a nm. V. K. m. ur is köszönetének tolmácsolásával megbizott.

Akadémiánk tanári kara a f. tanévben nagy változáson ment át. Dr. Kiss Géza prodékán, a római jog ny. r. tanára

és Dr. Mártonffy Marcell a keresk. és váltójog ny. r. tanára a debreczeni tud. egyetem római jogi, illetőleg kereskedelmi váltójogi tanszékére ny. r. tanárokká, dr. Bochkor Mihály az egyházjog és jogtörténet ny. r. tanára pedig a pozsonyi tud. egyetem egyházjogi tanszékére ny. r. tanárrá neveztetvén ki, Akadémiánk három kiváló erőt, karunk pedig három jó kartársat veszített. Karunkat ért eme veszteség feletti sajnálkozásunkat ha nem is képes elenyésztetni, mindenestre azonban tetemesen ellensúlyozza az a tudat, hogy a nagy veszteség egyuttal fokozottabb kitüntetést jelent, amelyben karunk a szóban forgó kinevezések által részesült.

A már huzamosabb idő óta üresedésben levő közgazdasági tanszékre a f. tanév megkezdése előtt dr. Bozóky Ferenc ny. rk. tanárrá neveztetvén ki, a tanév megkezdésekor három tanszék volt üres. Ezek közül az egyházjog és jogtörténeti, a kereskedelmi és váltójogi tanszék 1914. évi november hó 1-éig — amidőn időközben előbbire dr. Lutter János egri jogakadémiai ny. rk. tanár, utóbbira pedig dr. Buday Gyula egri jogakadémiai ny. rk. tanár nevezettek ki, — a római jogi tanszék pedig mindkét félvéen át alábbi helyettesítés útján láttatott el. Az egyházjogot dr. Hoványi Gyula prodékán ny. r. tanár, a magy. polg. törvénykezési jogot és a keresk. és váltójogot dr. Agoston Péter ny. r. tanár, a magyar alkotmány és jogtörténetet dr. Szandtner Pál ny. r. tanár és újra a római jogot dr. Sigmond Andor dékán, ny. r. tanár helyettesítette, a nemzetközi jog előadásával a f. tanévben ismételten dr. Hoványi Gyula ny. r. tanár, prodékán bizatott meg.

Dr. Kiss Géza prodékán eltávozása folytán, a megürült prodékáni tisztséget a f. tanévben a kar választása, illetőleg a V. K. miniszter ur megerősítése alapján dr. Hoványi Gyula ny. r. tanár látta el. Dr. Mártonffy Marcell távozása folytán megürült a könyvtárórség, melyet a kar választás útján dr. Agoston Péter ny. r. tanárral töltött be.

Kiemelendőnek tartom dr. Károly Irén ny. r. tanár útján karunkat ért azon kitüntetést, hogy nevezetnek Nagyvárad város tvh. bizottsága a városi vízmű gőzüzemének villanyüzemmel leendő helyettesítése iránti beadványát magáévé téve, a város érdekében kifejtett önzetlen, szakszerű és igen értékes munkásságáért jegyzőkönyvileg „hálás elismerését és köszönetét“ nyilvánította.

E helyen kell fölemlítenem azt is, hogy dr. Hoványi Gyula prodékán az 1914. évi december hó 6-án megtartott törvényhatósági bizottsági tag választásnál elnöki tisztelet töltött be.

A kar tagjainak egyéb személyi viszonyait illetőleg bátor vagyok utalni az Almanachban foglalt kimutatásokra — ugyan-

csak ott lévén feltalálhatók a hirdetett előadások és azok látogatására vonatkozó adatok is, ezuttal még csak azt emelve ki, hogy a f. tanév folyamán dr. Ágoston Péter ny. r. tanár a VI. fizetési osztályba léptetett elő, dr. Károly Irén ny. r. tanár részére kiutaltatott az első három ötödéves korpótlék és végre dr. Szandtner Pál ny. rk. tanár a kolozsvári tud. egyetemen a politikából egyet. m. tanárrá képesítettén, a VII. fiz. osztályba ny. r. tanárrá nevezetett ki.

A f. tanévben X. rendes és VIII. rendkívüli tanári értekezletet tartottunk.

A vizsgabizottságok a tanári karban beállott változásokhoz mérten évközben ugyancsak átalakulásokon mentek át.

Sulyos veszteség érte Akadémiánkat Medvigy Mihály ny. kir. táblai tanácselnök és dr. Wallner Ödön vm. t. főügyész, ügyvédi kamarai elnök, jogtud. áll. vizsgálati bizottsági kültagok továbbá dr. Baróthy Ákos ny. városi t. főorvos, Akadémiánkon a közegészségtan és tvszki orvostan számos éven át volt előadójának elhunytá folytán.

A tanári karnak nevezett kültagok, illetőleg előadó végtisztességén megjelent tagjai megrendülve állották körül az elhunytak koporsóját, siratva az évek hosszú során át működő érdemű munkatársakat, de viszont szívükbe zárva az elhunytak iránt táplált kegyelet érzését.

A jogtud. áll. vizsgálati bizottság tagjainak sorát a kar választás útján dr. Lábán Lajos kir. táblai elnökkel egészítette ki.

Hallgatóink száma a f. tanév I. felében 172, ebből 11 rendkívüli, a II. félévben pedig 136, ebből 4 rendkívüli volt. Az államszámviteltant 12-en, 8 nő és 4 férfi hallgatta. A hallgatók létszámának a múlt évihez mért hanyatlása egyike a háborús tanév közvetlen megnyilatkozásának. A mozgósítás már a tanév megnyitása előtt az Alma Matertől a harctérre szőlította hallgatóink egy részét. A tanév folyamán pedig az újabb behívások révén újabb apadás állott be. Dacára a mutatkozó nehézségeknek, mégis sikerült az előadások zavartalan menetét az egész tanéven keresztül biztosítani.

Kivételes intézkedések szükségessége mutatkozott azon hallgatókkal szemben, akik a katonai szolgálat folytán tanulmányaik rendes mederben való folytatása közepette megzavartattak. A tanári kar ezt illetőleg több irányú előterjesztést tett a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz, vezéreltetve azon alapgondolattal, hogy egyrészt biztosítsák a jogi oktatás sikerességének kívánalma, másrészt azonban mindott, ahol a méltányosság megkívánja, a hadi szolgálatot teljesítő hallgatók a lehető legmesszebbmenő kedvezményben részesíttessenek.

Ezen kivételes kedvezmények közül kiemelendőnek tartom a következőket: A hadi szolgálatot teljesítő hallgatóknak tanulmányi idejükbe egy fél év beszámíttatik. Az ösztöndíjas hallgatók a beszámítandó félévre megadott ösztöndíj élvezetében a háború folytán meghagyattak. A katonai szolgálat teljesítése végett bevonuló hallgatóknak megengedtetett, hogy félévük korábban lezárassék és a vizsgákat és a netaláni pótvizsgát a rendes határidőktől eltérőleg kedvezményes határidőben letehessek.

Öként érthetőleg a tanári kar minden téren, amennyire a szabályzat liberális magyarázata megengedte, teljes erejével azon volt, hogy a katonai szolgálatot teljesítő hallgatók ügyén könnyítsen és lehetőleg azt az idővesztést, amelyet a félév megrövidítése folytán szenvedtek, az anyag tömörített előadása révén pótolja.

Mutatkoztak nehézségek, de a hallgatóság dicséretére legyen mondva, a szorgalom ellen érdemleges kifogás nem merült fel, amit egyébiránt a vizsgálatok eredményét tanúsító táblázat a legfényesebben bizonyít.

A tanári kar az idén is az arra érdemes szegénysorsu hallgatókat tandíjmentességben részesítette.

Az üresedésben levő ösztöndíjakat a f. tanévben a következő hallgatók nyerték el: A „Haas Gottlieb“ ösztöndíjban részesültek Fülöp Miklós, Gránát Ernő, Hegedüs Ármin, Markovits Zoltán, Pásztor Jenő, Pollatsek Sándor és Révész József. A „Nemes Zettin József“-féle 160 koronás ösztöndíj László Pál és az erdődi gr. Pálffy János-féle 1000 koronás ösztöndíjnak félévi 500 koronás részlete Roskoványi Zoltánnak adományoztatott. A megürült Winterhalter—Jedlicska és Fogarassy-féle 90, 50 és 35 koronás ösztöndíjakat ifj. Nizsalovszky Endre II., Bodnár Ödön IV. és Csery Alajos III. é. jhtók nyerték el.

Fájdalommal kell hogy megemlékezzek azokról a veszteségekről, melyek a f. tanévben hallgatóink soraiban elhalálozás folytán beállottak. Almanachunk évről-évre kénytelen volt ilyen szomorú adatról beszámolni, így a f. tanévben is elhunyt Répássy Árpád Béla joghallgató.

A háborús tanév azonban külön gyászlap nyitására kénytelenített. A harctéren küzdő hallgatóink közül már eddig is többen haltak hősi halált és kitudja, hogy az ezen Almanachban megnyitott szomorú lapon megkezdett névsort mikor és milyen veszteséggel fogjuk lezárhatni.

A tanári kar a kegyelet érzésétől áthatva, ugyanis elhatározta, hogy a harctéren elesett hallgatók emlékének megörökítése végett az Almanachba külön gyászlapot illeszt be kegyelete jeléül, odaiktatva a háboruban elesett hallgatók névsorát. Az idei Almanachban foglalt első lap négy nevet

tartalmaz, azok nevét, akiknek a hazáért szenvedett hősi haláláról eddigelé módunkban állott hivatalos tudomást szerezni.

Gyászolt hőseink névsora Bihary Jenő és Láng István I. éves, Bujdos Aladár és Jurescu Péter III. éves hallgatók. Emléküket kegyelettel fogjuk megörökíteni! Miként már fentebb szerencsém volt arra utalhatni, a „Mensa“ működése, miután az a Kath. Kör éttermében helyet talált, nem volt kénytelen szünetelni, vagy esetleg egy olyan helyiségben elhelyezést nyerni, mely az ellenőrzést megnehezítette volna.

A „Mensa“ áldásos működésének előmozdításához nagyban hozzájárultak azok a kegyes adományok, amelyek az ezen célra különben rendelkezésre álló fedezetet gyarapították. Így nevezetesen gr. Széchényi Miklós I. sz. megyés püspök ur Ónagyméltósága és a főtiszt. I. szert. káptalan 200—200 kor., továbbá a Nagyvárad Takarékpénztár és az Egyesült Közponi Takarékpénztár 50—50 kor. adománnyal járultak hozzá a nemes cél támogatásához.

A tanári kar látva azt, hogy a különleges viszonyok között a természetbeni segély mellett pénzbeli segély révén a nemes célt ép olyan hathatósan, sőt egyes esetekben sokkal célszerűbben szolgálhatja; a Vallás és K. M. urhoz oly irányu felterjesztéssel élt, miszerint engedtessek meg, hogy a „Mensa“ segélyre egyébiránt érdemes, de családi körülményeik folytán azt természetben igénybe nem vehető szegénysorsu hallgatók, a természetben adott segéllyel arányban álló Mensa-pénzsegélyben legyenek részesíthetők. A nm. V. K. M. úr a kar álláspontját magáévé téve a pénzbeli Mensa-segélyek adását engedélyezte. Természetben élvezték a „Mensát“ a f. év I. felében 10-en, a II. felében 6-an, míg viszont a II. fél évben 20-an pénzbeli Mensa-segélyt kaptak.

A tanári kar üdvözlő iratot intézett Fetser Antal győri I. szert. megyés püspök úr Óméltóságához, mint áll. tud. áll. vizsgálati bizottságunk kültagjához és br. Roszner Ervin Ó Felsége személye körüli miniszter úr Ónagyméltóságához, mint jogakadémiánk volt tanárához. legkegyelmesebb kineveztetésük alkalmából.

Gr. Széchényi Miklós I. sz. megyés püspök úr Ónagyméltósága ezüst miséje alkalmából a dékán a kar nevében személyesen fejezte ki szerencse kívánatait.

A f. tanévben is részt vett a kar, illetőleg az ifjuság a székesegyházban megtartott következő ünnepélyes Isten-tiszteleten u. m. 1914. évi augusztus 18-án Ó Felsége születés napján, augusztus hó 20-án Szent István napján, augusztus hó 29-én az elhunyt pápa ő szentségéért tartott gyászistentiszteleten, október hó 4-én Ó Felsége nevenapján,

november hó 3-án a harcmezőn elesettekért tartott gyászistentiszteleten, továbbá 1915. évi április hó 3-án a felfámadás ünnepségén, május hó 2-án a Szent-László ünnepélyen és végül június hó 3-án az urnapi Istentiszteleten, illetőleg körmeneten.

Részvétét fejezte ki a kar: Medvigy Mihály ny. kir. táblai tanácselnök, jog tud. áll. vizsg. biz. kültag, Széchényi Jenő pápai praelatus kanonok, Dr. Papp Tibor máramarosszigeti jogakadémia igazgatója, Dr. Baróthy Ákos ny. városi főorvos, akadémiai előadó, Dr. Belopotoczky Kálmán v. b. t. t. ny. tábori püspök, I. sz. káptalan nagyprépostja, Dr. Wallner Ödön vm. t. főügyész, ügyvédi kamarai elnök, jog tud. áll. vizsg. kültag, Dr. Degre Lajos pozsonyi tud. egyet. ny. r. tanár és végre Dr. Fiók Károly debreczeni volt ref. collegiumi tanár elhunytá alkalmából.

Tekintettel a háborúra a f. tanévben Akadémiánk ifjúsága a szokásos ünnepélyeket nem tartotta meg, de viszont megvendégelte a jogakadémia helyiségeiben levő katonai tartalékkórházban elhelyezett sebesülteket. A tanári kar a költségek fedezéséhez 50 koronával járult hozzá. A tanári kar a hadikölcsön jegyzésben ki vette a maga részét, ezen kívül pedig a jogakadémiai alapok gyümölcsözőleg elhelyezhető vagyonából kerekszámban 5000 K fektetett hadikölcsön kötvényekbe.

Fentiekben igyekeztem röviden vázolni az elmúlt tanév történetének nevezetesebb mozzanatait az egyes részleteket illetőleg tisztelettel utalva az Almanachban foglalt statisztikai stb. kimutatásokra, befejezésül még csak azokat az intézkedéseket óhajtom kiemelni, amelyeket a jövő tanév érdekében tettünk.

Igy nevezetesen a kar a jövő tanévre Dr. Szandtner Pál ny. r. tanárt egyhangulag dékánnak választotta. Továbbra is kértük a Kath. Kör helyiségeinek az akadémia céljaira leendő átengedését. Megállapítottuk a jövő évi tanrendet és megalakítottuk, illetőleg kiegészítettük a vizsgabizottságokat.

Beszámolóm befejezésül legyen szabad első sorban e helyen a tanári karnak hálás köszönetet mondani azon szives támogatásért, melyben az elmúlt tanévben részesített, továbbá pedig azon óhajt kifejezni, vajha a jövő tanév a háborút követő áldásos béke korszakába esne és Alma Materünk működését régi medrében folytathatná, nem zavartatván továbbra a háboru szülte, habár elkerülhetetlen célunk elérését azonban föltöbb nehezítő kedvezőtlen kihatások által.

E helyen kell megemlékeznünk, hogy a tanári kar a jogakadémia belső életében tevékeny részt vett és a lefolyt tanévben kitüntetésben részesült következő neves férfiakat kereste föl üdvözlő soraival:

Ő cs. és ap. kir. Felsége Fetser Antal nagyváradai egyházmegyei I. szert. fölszentelt püspököt, államtudományi államvizsgáló bizottságunknak számos éven át élénken működő kültagját 1914. évi december hó 6 napján Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával győri megyés püspökké legkegyelmesebben kinevezvén, karunk a következő sorokkal üdvözölte:

Méltóságos és Főtisztelendő Megyés Püspök Úr!

Győri megyés püspökké történt legkegyelmesebb kineveztetése alkalmából van szerencsém Méltóságodat a nagyváradai kir. kath. jogakadémia tanári kara nevében legmélyebb tiszteletünk nyilvánítása mellett örömmel üdvözölni.

Nagyváradon, 1914. december hó 17-én.

Kiváló mély tisztelettel:

Sigmond s. k.
e. i. dékán.

Mire Őméltósága a következőképen válaszolt:

Nagyságos Dékán Úr!

Győri püspökké történt legkegyelmesebb kineveztetésem alkalmából a nagyváradai kir. kath. jogakadémia nagyságos tanári kara nevében múlt hó 17-én 230/1914—15. sz. a. küldött szívélyes üdvözlöt annál melegebb hálával köszönöm, mert ezt a tanári kar részéről régóta tapasztalt kitüntető szeretet is táplálja, mellyel igaz nagyrabecsülésem nyilvánítása mellett maradok

Nagyságodnak kész szolgálja

Nagyvárad, 1915, január hó 14.

Fetser Antal s. k.
legkegy. kinev. győri püspök.

Ő cs. és ap. kir. Felsége roszeniecki báró Roszner Ervin t. t. urat, ki akadémiánknak egykor kiváló tanára volt, 1915. évi május hó 29-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával Személye körüli m. kir. Miniszterre legkegyelmesebben kinevezte.

Karunk ez alkalomból a következőképen üdvözölte:

Kegyelmes Uram!

A vezetésem alatt álló kir. jogakadémia tanári kara nevében mély tisztelettel üdvözölöm Nagyméltóságodat, Alma

Mater-ünk egykori kiváló tanárát, azon magas kitüntetés-
alkalmából, mellyel Ő cs. és ap. kir. Felsője Személye körül-
m. kir. Miniszterre legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott.
Nagyvárad, 1915. évi június hó 3-án
Legmélyebb tisztelettel:

Sigmond Andor s. k.
e. i. dékán.

Önagyméltósága sürgőnyi válasza a következő volt:

Sigmond Andor
jogakadémiai dékán úrnak

Nagyvárad.

A tanári kar szívélyes üdvözetét régi kollégiális sze-
retettel hálásan köszöni

Roszner Ervin.

V. A statisztikai törvényszerűség látszólagos összeütközése az egyéni akaratszabadsággal.

Irta: dr. Bozóky Ferenc ny. rk. tanár.

Az emberi együttélés legkezdetlegesebb alakzatai szerint élő társadalmak életében is már nagyjából meg voltak ugyanazok a tömegjelenségek, melyeket a mai társadalmi életben észlelhetünk. De nem lévén a primitív társadalom sem gazdaságilag, sem szellemileg, erkölcsileg, avagy fizikailag annyira differenciálva, mint a modern, a fejlődésnek magasabb fokát elért társadalom, természetes, hogy életjelenségei sem leliettek annyira áttekinthetetlenek, felfoghatatlanok, amennyire ilyenek a mai társadalmi tömegjelenségek, a kutatás megfelelő, a jelenségek különösen bonyolult természetéhez alkalmazkodó módszer alkalmazása nélkül. A modern társadalmi életjelenségek mennyiségileg oly óriásiak, minőségileg oly sokfélék, hogy a vizsgálódás alkalmas módszere nélkül nem lehetünk urrá felettök.

Ma a társadalmi jelenségek kutatásának, áttekinthetővé tételének a módszere már fel van találva: a *statisztikai* módszerben, a tudományos megismerésnek ebben az új hatalmas eszközében, amelynek a segítségével a társadalmi élet rejtélyes szövevényébe beletekinthetünk. Ennek a módszernek köszönhetjük, hogy képesek vagyunk a társadalmi jelenségek bonyolult, első pillantásra kaotikusnak tetsző összevisszaságában eligazodni, sőt a jelenségeket aránylag pontosan legalább közvetve meg is mérni.

A statisztikai módszernek a szociális tömegjelenségek terén rendkívüli, minden egyéb módszert kizáró értelme van: *egyedül* vele lehet a társadalmi tömegjelenségeket exakt módon, kvantitativ vizsgálni.

Ha már a jelenségek bárminő fajtájának, különösen az u. n. tömegjelenségeknek a tanulmányozása nehéz, akkor a szociális jelenségeké százszorosan az, mert „az emberi élet és még inkább a társadalmi élet az észlelőnek bonyolult és összekuszált jelenségek összeségéként jelentkezik.”¹ Ezeknek

¹ M. Block: *Traité théorique et pratique de Statistique*. Paris. 1878. 151. l.

a bonyolult jelenségeknek a körében elszigetelt, egyes, rendszertelen észleléssel semmire se megyünk, hanem csak a tömeges, állandó, rendszeres észleléssel, amely eligazít bennünket a labirintusban, megméri a megmérhetetlennek látszót, pl. egy nemzet gazdasági, erkölcsi, egészségi, stb. viszonyait, még pedig úgy, hogy ezeket a komplex jelenségeket jellegzetes elemi ismérveire szétbontja és ezeket az ismérveket összeszámllálja; vagyis a statisztikai módszer segítségével a szociális tömegjelenségek numerikus kifejezést nyernek.

A statisztikai módszernek a legnagyobb jelentősége a szociális élet terén van, bár alkalmazhatóságának a terület sokkal szélesebb, mert alkalmazzák mindenütt, ahol csak tömegészleléssel lehet egy tömeg összetett szerkezetébe belátni, amikor is a tudományos kutatásnak főmódszerei, t. i. az indukció és a dedukció eredményhez nem vezetnek.

A statisztikai módszert a legkülönbözőbb tudományok használják, mint pl. a pszichológia, filológia, bakterológia, fizika, antropometria, meteorológia, stb., de a legértékesebb szolgálatokat mégis a társadalmi jelenségek kutatása körül teszi, úgy, hogy ma statisztika alatt főképp a szociálstatisztikát értjük, vagyis a statisztikai módszert alkalmazva a társadalomban tömegesen fellépő jelenségeknek a számszerű, exakt kutatásánál, származzanak azok a jelenségek akár a természet rendjéből, mint pl. a születések, halálozások, stb. akár egyéni elhatározásból, mint pl. a bűncselekmények, házasságok, stb.

De, ha a statisztikai módszer sokféle téren alkalmaztatik is, nem mindenütt egyenlő nagy a jelentősége, mert míg a szociális jelenségek területén az *exakt* kutatásnak *egyedül* lehetséges módszere, addig egyéb természetű jelenségek kutatásánál csak *egyike* az alkalmazható módszereknek, vagyis csupán kisegítő természetű.

Mi ennek a kizárólagos jelentőségnek az oka?

A társadalmi jelenségeknek a sajátos jellege.

Minden jelenség, úgy fizikai, mint pszichikai, bizonyos okok komplexumának az eredője.

Az okoknak két fő kategóriája van: némely okok állandóan hatnak az illető jelenség-körnek minden egyes esetében, más okok viszont nem állandóan, vagy nem minden egyes esetben és ezért *ritka, esetleges, véletlen* okoknak kell őket minősíteniünk, szemben a *konstans*, az állandó okokkal.

Ennek a kétféle jellegű oknak, az egyes jelenségeket előidéző különböző kombinációja idézi elő azután a jelenségeknek végtelen sokféleségét.

Az olyan jelenségek, melyek a konstans okok túlnyomó hatása alatt állanak: a *tipikus* jelenségek, az olyan jelensé-

gek ellenben, amelyeknek létrejöttét konstans okok idézik elő, de hozzájuk jönnek még a véletlen, individuális okok is, melyek minden egyes konkrét esetet egyéni színezetűvé tesznek: a *nem tipikus, individuális* jellegű jelenségek.

A jelenségeknek ez a két faja természetszerűleg nem vizsgálható ugyanazzal a módszerrel, ami *Gabaglio* szerint „az az út, amelyet követ az ész, hogy felismerje az igazságot és hogy azt másokkal közölje“.¹

A feltétlenül *tipikus* jelenségek körében egyetlen egy pontos észlelés elegendő, hogy az ugyanolyan fajtájú jelenségek egész körére illő törvény felállítható legyen. Ilyen jelenségek a természeti világ, különösen az anorganikus világ jelenségei, (bár a természeti világ sem teljesen tipikus. „De itt a hasonlótlanok rendkívül csekélyeknek látszanak, a hasonlóságokhoz viszonyítva“² — mint Rümelin mondja) melyek ennél fogva a természetöknek megfelelő induktív, másképp analitikus, aposteriorikus módszerrel kutathatók.

Az individuális jellegű jelenségek vizsgálatára az indukció módszere nem alkalmazható.

Ha a társadalmi együttélésből eredő jelenségek körében kell kutagnunk, az induktív módszerrel nem boldogulunk, mert az egyes jelenség annyira individuális, hogy az egyesnek még oly pontos ismerete, mégis teljes tájékozatlanságban hagy az egész, az *összeség, a tömeg* feől. Pl. mit tudunk a két nem arányáról, ha csak egyes családokat nézünk: az egyikben tisztán lányokat, a másokban tisztán fiúkat találhatunk, a legkevesebb családban fogjuk találni a két nemet egyensúlyban. De észlelésünket kiterjesztve a *tömegre*, megtaláljuk az egyensúlyt, mert az a konstans ok, (hogy mi ez, nem tudjuk!) amely a két nem megközelítő egyensúlyát hozza létre, csak sok egyes észlelés összeredményében mutatkozik, de hatását az egyes esetekben az egyéni organizmusban levő individuális, korbeli, pszihikai, patológikus momentumok elhomályosíthatják és okozzák, hogy észleléseinket *kis* térre szorítva oly nagy változatosságot látunk a két nem aránya tekintetében; tisztán a konstans okok hatása a két nem egyensúlya a *tömegben*, viszont a *konstans és individuális* okok összetalálkozásának az eredménye a két nem, esetleg nagyon eltérő aránya egy-egy családon belül.

A statisztikai módszer értelme az individuális jellegű tömegjelenségek körében: kifejezésre juttatja a *tömegben* a konstans okokat, viszont eliminálja, neutralizálja (természetesen csak logice és nem realiter) az egyes esetnek egyéni

¹ *Gabaglio*: Storia e teoria generale della Statistica. Milanó, 1880. 280. l.

² U. o. 288. l.

szinezetet adó individuális okokat. Ez az elimináló hatás választja el a statisztikai módszert a kutatás egyéb módszereitől és magyarázza meg nekünk, hogy miért követeli meg az erősen individuális jellegű jelenségeknek a vizsgálata ennek a módszernek az alkalmazását.

A tipikus jelenségek körében a statisztikai módszer alkalmazása főlegesen, az individuális jellegű jelenségek exakt kutatásainál ellenben nélkülözhetetlen, mert egyrészt az indukció nem elég, másrészt a dedukció, vagyis egy a priori felállított, kétes értékű, a legtöbbször subjektív jellegű principiumnak az alkalmazása indokolatlan.

A statisztikai módszer, támaszkodva a valószínűségi elméletre, t. i. arra a kísérletileg is (golyó-huzással, pénzdobással, stb.) leigazolt jelenségre, hogy a konstans okok csak az észlelések számának a fokozásával tűnnek ki, a kimondottan individuális jellegű, szociális jelenségek kutatásánál pótolhatatlan értékű.

A különösen individuális jellegű társadalmi jelenségek körében egyedül a tömegészlelés módszere segíthet eredményre, amely módszer szintén egyes észlelésből indul ugyan ki, de azért az egyes észlelések összeredménye mégis csupán a tömegre nézve ad felvilágosítást, nem pedig a tömegben levő egyes esetéről is.

Ez az utóbbi körülmény különösen hangsúlyozandó, mert a jelen értekezésben felvetett, sokat vitatott, de maig meg nem oldott kérdés fejtegetésénél döntő fontossága. Míg ugyanis az induktív módszerrel az egyesről nyert ítélet érvényes az ugyanolyan fajtájú minden egyes jelenségre, addig a statisztikai módszerrel éppen csak a tömegre vonatkozó ismeretet kapunk, de nem a tömeget alkotó egyesre vonatkozathatót is.

A statisztikai módszer a társadalmi jelenségek kutatásánál pótolja a természettudományok által használt kísérletezési módszert, mert valamint bizonyos természeti jelenségek, úgy a társadalmi tömegjelenségek vizsgálatánál sem járhatunk el úgy, hogy „a tárgyat meghatározott feltételek között helyezzük, amelyek annak az erőnek, melyet ismerni kívánunk, a hatását megengedik, ellenben más zavaró befolyások közbelépését kizárják.”¹ Helyesen mondja Oettingen: „Az emberrel nehezen lehet kísérletezni.”² Még kis csoport emberrel sem lehet, hát még egész tömegekkel, egész társadalmakkal.

A társadalom végtelenül sokféle egyed aggregátuma. „Még biologicce — anthropologicce véve is alig van két egyenlő

¹ Block-Scheel: „Handbuch der Statistik“. Leipzig, 1879. 101. l.

² Die Moralstatistik. Erlangen, 1874. 5. l.

ember ezen a földön“.¹ És ha az egyes ember már fizikai, külsőleg észlelhető tulajdonságait tekintve annyira különbözik a másiktól, mennyire individuálisabb szellemileg, erkölcsileg, főképp annak következtében, mert nála egy olyan, cselekedeteit irányító faktorról találkozunk, amellyel kivülről más lény felruházva nincs: a *szabad akarattal*, amely az individuális cselekedeteknek „causa efficiens“-e.

Az individuumoknak kimondottan sajátos jellege teszi érthetővé előttünk, hogy miért tekintendők a társadalmi jelenségek ama területnek, amelyen a statisztikai módszer oly rendkívül becses szolgálatokat tesz a kutatás körül. Hogyan lehessen itt törvények után kutatni, mikor még rendet is alig látunk?

Kétségtelen dolog, hogy egyedül a statisztikai módszerrel kutatunk szociális törvényszerűségek után. A szociológia statisztika nélkül nem boldogulhat. És ha nem is sikerült a statisztikai módszer segítségével a szociális életben exakt törvényeket felfedezni, amint hogy semmiféle komplex jelenség körében sem állíthatók fel ilyen jellegű törvények, de viszont csak az ő segítségével sikerült legalább *empirikus* szociális törvényszerűségeket felfedezni.

Messze vagyunk ma a Spencer-féle Szociológiától, mely meg akarja konstruálni a szociális élet mehanikáját, de tisztán dedukció útján. Exakt szociális törvények után kutatnak és irtóznak az egyedül célravezető statisztikai módszertől! Persze nem is juthatnak ily módon egyes üres semmitmondó analógiáknál messzebb, mert bizonyos, hogy természettudományi principumokat a szociális organizmusra egyszerűen applikálni nem lehet.

Minő haladás! Régen a szociológusnak sem kellett, ma a természettudós is él vele!

A helyes úton most járunk: a társadalmi jelenségek tanulmányozását a statisztika a spekuláció teréről az empiria, a valóság terére vitte át. A tisztán deduktív úton nyert társadalmi utópiák kora letűnt!

A statisztikának úgy gyakorlati, mint elméleti fontossága kétségbe nem vont tény.

Aminthogy kezdetben csak praktikus rendeltetése volt, amennyiben „nélkülözhetetlen információs eszköz az államok részére“² úgy ma sem boldogulhat nélküle az államkormányzat egyik ága sem.

De a legnagyobb reménységet korunk legégetőbb problémája, a szociális kérdés megoldása körüli szerepéhez fűzzük. Ismereteket és bizonyítékokat nyújthat ezen a téren. A

¹ Wolf, Mayr-féle Ehrengabe. München-Berlin. 1911. 68 l.

² A *Liesse*. La Statistique. Paris 1912. 4. l.

sociálstatisztikai számok tengerét nem fogjuk száraznak találni, ha annak sociális értelmét felfogjuk. Jól mondja *Fiammigo* „A szám az, amely a mai sociális kérdéseknél nagyobb benyomást kelt, mint bármely más elem“¹ és „sem a szellem-élessége, sem kitaró kutatás nem fognak valamely sociális kérdést megoldhatni tények állandó, rendezett és általános gyűjtése nélkül“.²

Mily haladás az *Achenwall*-féle *ügynevezett* statisztikától, a „leiró“, az „állapot“ statisztikától, amely egy bizonyos időpontban egy bizonyos területen fennálló állapotokat akarja főleg kormányzati célokra lehetőleg pontosan feltüntetni a „Staatsmerkwürdigkeiten“ számszerű leírása útján és a jelenségek törvényszerűségének a felderítésével nem törődve, a modern statisztikai irányzatig, amely a statisztikában a sociális élet különböző oldalai közti okozati összefüggéseket, törvényszerűségeket kutató társadalmi tudományt lát. A két irány között csak a név közös.

De amennyire kívánatos a statisztikai módszer alkalmazása a társadalmi élet minden jelenségének az exakt kutatása céljából, ép annyira kell tartózkodni a tulhajtásoktól, a tömegészlelés eredményeinek e téves, talán néha rosszhiszemű értelmezésétől, mert „a statisztikai módszer, tényleg látszólagos könnyűsége által mindenféle használatra kínálkozik; eltűr minden visszaélést és sok szofizmat segít elrejtetni csalékony pontosság szigora alatt“.³ És itt különösen a statisztikai törvényszerűség helytelen, téves — nem akarjuk mondani, hogy rosszhiszemű — értelmezésére akarunk különösen rámutatni, a determinisztikus világnézetének felfogására, mely a statisztika által konstataált törvényszerűség láttára vagy kereken *tagadja* az egyéni akaratszabadságot, vagy a legjobb esetben is *kétségbe* vonja.

E rövid értekezésnek — a kérdés mindenoldalú kimerítő fejtegetése meghaladja a rendelkezésünkre álló tér terjedelmét — a célja: nagy vonásokban annak kimutatása, hogy a statisztikai törvényszerűség *igenis összeegyeztethető* az egyéni akaratszabadsággal és a látszólagos összeütközés a statisztikai módszer meg nem értéséből, különösen pedig a statisztikai törvényszerűség téves értelmezéséből ered.

A sok észlelés közt, melyeket a statisztikának köszönhetünk, a legnagyobb meglepetést egy felfedezés keltette: az emberi élet eseményeiben és cselekedeteiben mutatkozó törvényszerűségnek a konstataálása.

A tömegjelenségek első rendszeres észlelése bámulattal

¹ Mayr, Allg. Stat. Archiv. IV. évf. 61 lap.

² U. o. 95. lap.

³ Liesse, i. m. Előszavában.

látta, hogy bizonyos események és cselekmények, bizonyos *hosszabb* időszakon keresztül és bizonyos *nagyobb* területen regisztrálva, majdnem matematice pontosan ismétlődnek. Mindenütt meg van a predestinált szám, a providenciális rend! A természetes népmozgalom tényezőinek, a születéseknek és halálozásoknak, ha nem is abszolút száma, de mindenesetre az arányszáma, a redukált átlaga ugyanaz marad. Nem áll Seneca mondása: *Fata non servant ordinem inter senes et juvenes.*¹ Ezeknek az ugyszólván természeti jelenségeknek a változatlansága még csak meg volt valamiképp érthető, de annál kevésbé az olyan cselekvényeké, melyeket az egyéni szabad akarathatározástól függőknek gondoltak és amely jelenségeket az emberi élet etikai megnyilatkozásait regisztráló *morálstatisztika* konstataált. Itt igazán szélsőséges differenciáknak kellene lenniök — mondották — ha az ember igazán szabad volna! Pedig nem így van.

Az egyes bűncselekmény-fajok is megdöböntően állandó arányban ismétlődnek évről-évre, a kivétel módozatainak, a két nem részesedésének az aránya sem mutat nagyobb ingadozásokat. Állandó az elítélések és felmentések aránya is. Elszomorító változatlanság periodusról-periodusra a szerencsétlen öngyilkosok arányszámában, a két nem részesedésében, az elkövetés módja, az egyes évszakok, napok, sőt még az óra tekintetében is. Vagy ne okozzon-e bámulatot, hogy még a véletlenül (!) portó és cím nélkül vagy nyitva bedobott levelek száma sem változik?

Mindenütt rend, törvényszerűség! Az egyéni akarat-szabadság feltevése már meg van döntve. Az ember rabszolgai függésben van a vak fátumtól. Az ellenkezője áll annak, amit *Ovidius* mond: „*requieque sine ulla corpora vertuntur, nec quod fuimusve sumusve, cras erimus.*”²

A statisztikai módszer segítségével a kutató előtt feltárult új, csodás törvényszerűséget örömmel üdvözlük a tudósok. Hiszen most már megvan a lehetőség arra, hogy a társadalom exakt természettörvényeit felállítsuk, amely törvények alatt, tudtán kívül, áll az egyes ember. Csak egy új Newtonra kell várunk, ki képes lesz a társadalmi mechanika törvényeit felállítani! A multból teljes bizonyossággal meg lehet majd a jövőt határozni.

A konstataált statisztikai törvényszerűség *látszólag* szilárd alapot adott a determinizmusnak az akarat-szabadság tagadására, mert hiszen most már az *exakt* tömegészlelés világosan bizonyítja nemlétezését. Lehet-e most már kétségbe

¹ *Süssmilch*, Göttliche Ordnung. Berlin, 1788. I. 66. lap.

² Idézve: *Morpurgo*, Die Statistik und die Socialwissenschaften. Jena, 1877. 2. lap.

vonni, hogy az ember egy mechanizmus eszköze, fölülte csak fátum lebeg, mely minden cselekedetét irányítja. Nincs egyéni akaratszabadság, csak szükségképiség!

Ha a statisztikai törvényszerűség tényleg az egyéni akaratszabadság hiányát bizonyítja, (pszihologice tényleg ezt a benyomást teszi ránk) akkor viselnünk kell az ebből eredő radikális következményeket is. Ha tényleg így áll a dolog, akkor nincs sem jogi, sem morális felelősség, nincs dicséretre és büntetésre méltó cselekedet sem, mert hisz' az ember másképp nem is *cselekedhetett*. Nincs a társadalomnak semmi alapja. Az egyes felelőtlen eszköz. Meg kell nyitni a börtönök ajtait, mert a büntetles csak azt követte el, amit el *kellett* követnie; nincs beszámíthatóság sem. Nem: tehetünk egyebet: stoikus nyugalommal kell várunk a sors rendelkezéseit!

Az egyéni akaratszabadság létezésének bizonyára mindnyájunkat érdeklő kérdése, amelyet ime a statisztikával végérvényesen eldöntöttek gondoltak, ősrégi kérdése egyéb tudományoknak. „Dilettánsok és különböző szakemberek: nemzetgazdák, orvosok, jogászok, teológusok és filozófusok gondolták, hogy ítéletüket ezen, bizonyos tekintetben égető kérdéstről le kell adniok“¹

A kérdés a végleges megoldást ma is várja de ez a pozitív megoldás a *statisztikán kívül* keresendő, mert a mi tudományunk a kérdést csak félig tudja megoldani, t. i. abban az értelemben, hogy a statisztikai törvényszerűség mit sem bizonyít az egyéni akaratszabadság *ellen*, a kettő összeegyeztethető, de *mellette* sem, amint az u. n. szociáletikusok állították. Vagyis, ha az egyéni akaratszabadság valóságos létezését más tudomány képes lesz bebizonyítani, *egyedül* a statisztikai törvényszerűségekre támaszkodva a bebizonyított szabadság létezése meg nem dönthető.

Mielőtt a statisztikai törvényszerűség sajátos jellegének és a statisztikai módszer minden individualitást elmosó természetének a jellemzését adnók, — ez dönti el a kérdést az összeegyeztethetőség javára és megerősítheti azt az állításunkat, hogy a materialisztikus világnézet hiába utal dogmájának védelméül a statisztikai törvényszerűségekre — nézzük legalább futólag, (hosszu dogmatörténete van a kérdésnek) a nevezetesebb kutatók álláspontját erre a kérdésre vonatkozólag.

Régóta láthattak bizonyos törvényszerűségei a társadalmi jelenségekben, de nem lévén annak pontos konstatálására olyan eszköz, aminő a természeti törvényszerűségek felállítására, a tudósok rendelkezésére áll, egyáltalában nem törődtek vele.

¹ Oettingen, i. m. 29. lap.

Süssmilch, porosz tábori lelkész 1741-ben megjelent „Göttliche Ordnung“-jában mutat rá először és elemzi az emberi életben mutatkozó törvényszerűséget konkrét adatokra támaszkodva. Szerinte a törvényszerűség egészen olyan természetű, mint a fizikai világban mutatkozó. Művében azt akarja kimutatni, hogy „a születésben, szaporodásban, nemzésben, az életben, a halálban és a halál okaiban állandó, általános, nagy, tökéletes és szép rend uralkodik“.¹ Ő beszél először a „halandóság törvényé“-ről,² használván e szót: ejelenség szabályos visszatérésének a megjelölése. Papi foglalkozásából és metafizikai kedélyéből megmagyarázhatóan, a rendben az Isten bölcsességét, akaratát és jóságát látja, a föld benépesítése céljából. A rendet — szerinte — először Graunt, angol statisztikus vette észre, és felfedezése épp úgy volt lehetséges mint Amerikáé, — csak Columbus hiányzott. (57. lap.) Főleg a természetes népmozgalom faktoraival foglalkozván, nem töpreng a fölött, hogy a rend hogyan egyeztethető össze az egyéni akaratszabadsággal? Nála egyedül az isteni rend teleologikus gondolata él.

Süssmilch korszakalkotó műve — mert hisz' nem jár a régi Achenwall-féle nyomokon — kezdetben nagy feltűnést keltett, de csakhamar feledésbe ment.

Süssmilch nem sejtette, hogy minő fatalisztikus felfogásnak adott tápot.

Bezzeg más szemmel nézi a statisztikai törvényszerűséget *Quetelet*, ki először hívja fel kortársai figyelmét a törvényekre, „qui régissent le moral de l'homme“.³ *Quetelet* *Süssmilch*ben gyökerezik, az ő koncepcióját kapja fel; hatalmas kritikai szellemmel, a statisztikai törvényszerűséggel a szociális élet mechanikáját akarja megkonstruálni.

„Physique sociale“-nak⁴ nevezi el az új tudományt, melyet a statisztikára akar alapítani.

A *Guerry*-féle felfogás, amely szerint észlelés útján a morális világ törvényeit éppúgy fel lehet állítani, mint a természettudományoknak a természet törvényeit (hivatkozik is reá a „Sur l'homme 9. lapján) idézi elő *Quetelet*nek első látásra fatalisztikusnak tetsző világnézetét; aminek oka talán a tulzás és hogy „mint *Malthus*nak, meg volt a rossz inspirációja, lyrismust tenni prózájába és túl élénk és nagyon kevésbé exakt képeket használni“.⁵

¹ Die Göttliche Ordnung, stb. Berlin, 1788. IV. kiadás I. r. 49. lap.

² U. o. 4. lap.

³ Du système social, Paris, 1848. 65. lap.

⁴ Sur l'homme et le développement de ses facultés, ou essai de physique sociale. Bruxelles, 1836.

⁵ Liesse i. m. 16. lap.

Quetelet, a hatalmas szintetikus elme, a tömegészlelési módszer fundamentális principiumának, a nagy számok törvényének az értelmét egész helyesen fogja fel, ami természetes egy szak matematikusknál és csillagásznál. Ha általános törvényeket akarunk nyerni „Nous devons réunir des observations en assez grand nombre pour que tout ce qui n'est pas purement accidentel s'en trouve éliminé“.¹

Látszólag fatalista, mert azt mondja, hogy a társadalom az „qui prépare ces crimes et le coupable n'est que l'instrument qui les exécute“² továbbá „les phénomènes moraux, quand on observe les masses, rentreraient en quelque sorte dans l'ordre des phénomènes physiques“.³ De a legfatalisztikusabb ez a mondása, amely a bűncselekmények állandó ismétlődése láttára tör ki belőle: „Il est un budget, qu'on paie avec une régularité effrayante c'est celui des prisons, des bagnes et des échafauds“.⁴

És — különös — *Quetelet* sem tagadja a szabadakaratot „Il ne faut pas conclure, que ... je suppose son libre arbitre absolument anéanti“. A büntetett „Il peut donx, s'il le veut, dévenir autre, qu'il n'est“,⁵ de a determinismusnak is igazat ad — akarátán kívül. Ő t. i. óvakodik a szabad akaratot tagadni, de amikor a morálstatisztikai törvényszerűséget látja, zavarban van, nem tudja mit tegyen és csak accidentális, véletlen zavaró oknak tekinti, nem pedig változtató, ható faktornak.⁶ Már pedig szerinte „plus le nombre des individus que l'on observe est grand, plus les particularités individuelles, s'effacent et laissent prédominer la série des faits généraux en vertu desquels la société existe et se conserve“.⁷ — Vagyis az akarat az individuumban működik ugyan, de a *tömegre* nincs semmi hatással. A tömeg abszolút törvények szerint mozog.

Az egyéni akaratnak a zavaró, véletlen okok közé sorozása érthetetlen *Quetelet*-nél, hiszen ez a legállandóbb ok, mely folyton működik. Ha megengedi az egyéni akarat szabadságot, hogyan mondhatja, hogy a társadalom egy mechanizmusnak engedelmessé válik, hiszen a társadalom is egyesekből áll, ha tehát az utóbbiak szabadok, a társadalomnak is szabadnak kell lennie. Ha tagadjuk a szabadságot a társa-

¹ I. m. 7. lap.

² I. m. 10. lap.

³ I. m. 12. lap.

⁴ I. m. 10. lap.

⁵ *Système Social*, Paris, 1848. 95. lap.

⁶ *Système social*, 69. lap.

⁷ *Sur l'homme*, 12. lap.

dalomban, az egyénben is tagadni kell! A sociális fatalizmus nem fér össze az egyéni szabadsággal.

Quetelet felületesen nézve *sociálfatalista*, mert csak a társadalomban, a tömegben látja a fizikai kényszert, de az egyes cselekedeteiben meghagyja az akaratszabadságot teljes érvényességében, vagyis *nem individuál-determinista*. De az igazi social-fatalizmus, amely szerint az emberiség teljesen képtelen volna állapotán változtatni, is távol áll Quetelettől, mert azt mondja „*Tout état social suppose donc un certain nombre . . . de déliés, qui resultent comme consequence necessaire de son organisation*“.¹ — Lehetséges változtatás, lehetséges javítani az embereket „en modifiant leurs institutions, leurs habitudes, l'état de leurs lumières, et, en général, tout ce, qui influe sur leur manières d'être“.² Vagyis áll: *cessante causa, cessat effectus*.

Követői az u. n. „Queteletisták“ fatalisztikusnak látszó világnézetét lelkesedéssel propagálják. Szerintök a morális jelenségek a fizikai világot domináló abszolút törvények mintájára szintén változhatatlan törvényeknek vannak alávetve.

Quetelet sociálfizikai világnézetét a történelembölcselet számára *Buckle* a fatalisztikus felfogású történefilozófus értékesíti, aki a történeti fejlődés alaptörvényeit akarja felállítani, olyan általános irányú alaptételeket, amelyekkel az emberiség egész múltja, jelene és jövője megfejtethető. Hisz egy determinált erkölcsi világrendben „ . . . ép oly ritka lesz a történész, aki az erkölcsi világ rendszerességét tagadná, mint amilyen bajos ma bölcsest találni, aki a természeti világ törvényszerűségét kétségbevonná“.³

Nagy lelkesedéssel eltelve a statisztika iránt azt írja, hogy „cselekedeteink törvényszerű folyamának eddigi bizonyításait a statisztikából vettük, a tudás új mezejéről, mely bár még csecsemő korát éli, az emberi természet tanulmányozására már is több világot terjesztett, mint a többi tudományok összevéve.“⁴

Nem híve ugyan a predestináció teológiai tételének, de azért az egyéni akaratszabadságot nagyon kevésre értékeli: az egyesnél is alig működik, a tömegre meg egyenesen semmi hatása nincs, csupán jelentéktelen háborgató tényező. Állításait a morálstatisztikai törvényszerűségekre támaszkodva teszi meg. Fatalizmusát eléggé illusztrálja az a kijelentése, hogy „A társadalom bizonyos állapotában az emberek bizo-

¹ Sur l'homme, 10. lap.

² U. o. 11. lap.

³ Anglia művelődésének története. Magyar fordítás. Pest, 1873. 26. l.

⁴ I. m. 26. lap.

nyos számának meg *kell* magát ölnie. Ez általános törvény . . .“ „S a magasabb törvény hatalma oly *ellenállhatatlan*, hogy sem az élet szeretete, sem a tulvilágtól való félelem nem képes legkisebb befolyást sem gyakorolni működéseinek meggátlására.¹ Továbbá „Az évenként kötött házasságok száma felett *sem döntenek* az egyes ember hangulata s kívánalma, hanem az általános tények, amelyekre az egyesek befolyást *nem gyakorolhatnak*“.² És „az emberek bűnei *nem* annyira az egyes akaratának eredményei, mint inkább azon társasági állapoté, melyben az egyes tényleg létezik“.³

Quetelet hívei közt talán legtúlzóbb Wagner Adolf, ki mesterének legbuzgóbb német követője. Nagy feltűnést, egész irodalmat támasztott kifejező című művében⁴ óvakodik ugyan az egyéni akaratszabadságot határozottan tagadni, csak inkább a kétely, az ignoramus álláspontjára áll a statisztikai törvényszerűség láttára, mely az ősrégi problémát nem hogy meg oldaná, hanem még fokozza az eldöntés nehézségét, de mégis egész munkáját fatalista, determinista, mechanisztikus világnézet lengi át, mert szerinte „Egy semmi által nem korlátolt szabad önelhatározásból, egy nem általános törvények által meghatározott, hanem önmagát meghatározó akaratból cselekedeteinknek csak rendellen játékát, nem pedig szigorú rendszerét vezethetjük le“.⁵ Az ember feletti törvénynek kényszerítő ereje van, mert „A házassulók és elválók azt *gondolják*, hogy szabad elhatározás szerint cselekesznek, pedig csak szolgáló tagjai a törvény beteljesülésének“.⁶ Wagner is Quetelettől veszi azt a gondolatát, hogy a morális jelenségek ugyanolyan változhatatlan törvényeknek vannak alávetve, mint a fizikai világ jelenségei, sőt a jelenségeknek ebben a körében nemcsak analóg, hanem — túlozva — még *nagyobb* szabályosságot is lát.

Queteletnek és követőinek túlhajtásai megérthetők a természettudományok akkor kezdődött rendkívüli haladásának a hatása alatt. Ha exakt uton sikerült a látszólag legszabálytalanabb természeti jelenségekben a törvényt megtalálni, miért ne lehetne — így okoskodtak — ugyanilyen módszerrel a társadalmi élet törvényszerűsége után is kutatni? Szerintök szakítani kell a skolasztikával!

¹ I. m. 22. lap.

² I. m. 25. lap.

³ I. m. 23. lap.

⁴ Statistisch-Anthropologische Untersuchung der Gesetzmässigkeit der scheinbar willkürlichen menschlichen Handlungen. Hamburg, 1864.

⁵ I. m. 8. lap.

⁶ I. m. 20. lap.

Vajjon a társadalom élete nem olyan-e, mint az anorganikus lényeké?

Quetelet és követőinek az álláspontja ellen, melynek értelmében a statisztikai törvényszerűség természeti erők eredménye, mely erők a morális, helyesebben immoralis cselekményeket *kérlelhetetlen szükségképiséggel* vonják maguk után, vagyis az egyéni akaratszabadsággal — szerintök — *megoldhatatlan* ellenmondásban vannak, csakhamar reakció támad. *Rümelin* a „ne ultra crepidam“-ot kiáltja oda nekik¹ a Queteletismus sértő, nivelláló tendenciája miatt, mely a társadalom minden, legbecsületesebb tagjának is egy bűncselekmény elkövetésének *egyenlő* valószínűségét adja, az u. n. sociáletikusok pedig az erkölcsi kárra, melyet okoz, hivatkozva, tiltakoznak ellene. A statisztikusok utóbb említett iránya, élükön a legmarkánsabb képviselővel, *Oettingennel*, a statisztikai törvényszerűségben — ellenkező túlzásba csapva mint a Queteletismus, — emlékeztetve *Süssmilchre*, egy Isten által teremtett rend bizonyítékát látja. „A sokszor megcsodált szabályosság a látszólag önkéntes cselekedetekben annak a bizonyítéka lesz, hogy a szabadság az erkölccsel, az egyes akarat az egész törvényével szükségképi összeköttetésben áll és *kell* állnia, hogy a morális világrend tönkre ne menjen.“² Szerinte tehát *ép a rend* bizonyít az ember szabadsága mellett.

Igazán érdekes, hogy míg ugyanazzal a jelenséggel, t. i. a statisztikai törvényszerűséggel a sociálfizikus a szabad akarat ellen, az ember felett uralkodó biológiai törvények mellett bizonyít, dogmáját védi vele, a sociáletikus éppen ellenkezőleg az egyéni akaratszabadság apologetikus magyarázatát adja benne.

A kiválóbb olasz statisztikusok, mint *Bodio*, *Morpurgo* az egyéni akaratszabadság mellett nyilatkoznak, de emellett hirdetik a *tömegeket* uraló törvényeket.

Bodio: „L'individuo é libero di fare o non fare tale o tal' altra cosa; ma la società ha pur essa, *come corpo*, le sue leggi di conservazione e di progresso“ „Quest'altra legge si osserva, malgrado il libero arbitrio, o piuttosto in conseguenza del libero arbitrio“ „L'uomo é libero, ma l'umanità va per le sue vie“.³

Morpurgo: „Le serie numeriche uniformi servono cosi poco di fondamento a qualsiasi dottrina, per la quale si negasse la libertà della coscienza umana...“ Helyesen mondja

¹ Lsd. Block, i. m. 146. lap.

² I. m. 15. l.

³ Della statistica, Milano, 1869. 8. lap.

„Esse significano . . . null'altro, che sopra i *grandi numeri* devono esercitarsi *influenze collettive* . . .“¹

A determinizmusra súlyos vád nehezedik: van-e elegendő alapja az egyéni akaratszabadság tagadására a statisztikai törvényszerűség alapján?

Nincs! Állításuk ellen objektív, tudományos érveléssel szállhatunk szembe és bátran mondhatjuk hogy a statisztikai törvényszerűség fatalisztikus felfogása ma már meghaladott álláspont, amelyet józanul senki sem hirdethet.

Tisztán pedagógiai okból védeni az egyéni akaratszabadságot a statisztikai törvényszerűséggel argumentálók ellenében, mint azt pl. *Conrad*² teszi, helyes ugyan, de nem eléggé meggyőző.

Az Oettingen-féle argumentáció meg csak azt győzi meg, aki különben is híve az az eticizmusnak.

Az olyan bizonyítás, mint pl. *Durkheimé*,³ *Bertilloné*,⁴ *Meitzené*,⁵ akik arra hivatkoznak, hogy a törvényszerűség nem oly állandó, elégtelen, mert hisz' még fizikai jelenségeknél is előfordulnak ingadozások, de meg, ha nincs is abszolút állandóság, a létező elég ok, hogy magyarázatát keressük.

Nem ilyen szubjektív jellegű bizonyítékokkal kell a statisztikai törvényszerűségnek az egyéni akaratszabadsággal való összeegyeztethetőségét behatárolnunk.

Az objektív indokolását állításunknak, t. i. az összeegyeztethetőségnek, a statisztikai törvényszerűség helyes felfogása adja; csupán aki utóbbit helytelenül értelmezi, mondhatja, hogy az egyéni akaratszabadság kiméra, sőt több: nem létezhetik.

Mi a törvény?

Igen sokféleképen definiálják. Vegyük pl. Gabaglio rövid meghatározását: „Konkrét elementáris forma, amelyben egy erőnek állandó hatása megnyilvánul“⁶ Beszélhetünk-e ilyen törvényről a statisztikában?

Nem, mert a statisztikai törvény sajátos jellegű, *sui generis* törvény.

A statisztika is konstatál törvényeket, de nem olyanokat, aminteket a természettudományok. Jól mondja Block: „Egy statisztikai törvény nem fizikai törvény, nem politikai törvény,

¹ Idézve Gabaglio. i. m. 210. oldal, jegyzet.

² Grundriss z. St. d. pol. Oek. IV. rész. Jena, 1901. 31 lap.

³ Le suicide, Paris, 1897.

⁴ Cours élémentaire de Statistique, Paris, 1896. 553. lap.

⁵ Geschichte, Theorie und Technik die Statistik, Stuttgart, 1903. 119. lap.

⁶ I. m. 547. lap.

nem morális törvény : nem rendelkezik, nem kötelez : *konstatál*. Egy statisztikai törvény egyszerűen egy *tény* kijelentése, főleg egy viszonynak, amely szabályossággal ismétlődik, egy *bizonyos* állandósággal, mert ritkán (soha!) találkozunk abszolút állandósággal.¹

A statisztikai törvények, legyenek azok akár „állapottörvények“, akár „frekvencia vagy eseménytörvények“ akár „fejlődési törvények“, akár „okági törvények“,² tisztán csak *empirikus*, tapasztalati, konkrét viszonyokat konstatáló törvények, amelyekből látjuk, hogy a dolgok hogyan vannak, de hogy így is *kell* lenniök azt belőlük nem dedukálhatjuk. A statisztikai törvény nem ad felvilágosítást a jelenség egész ok-komplexuma felől; innen a statisztikai törvények hipotetikus, gyakran fantasztikus magyarázata. Szintézis eredményei lévén : a legellentétebb magyarázatokra adnak alkalmat. Jellegzetes példa rá : a fiú-születési többlet magyarázata. Tisztán a tényleges történetes formulája, amely még rászorol kauzális törvényre való visszavezetésre. Mutatja a kész jelenséget, de nem annak geneziséét. Nehéz is statisztikai uton okozati összefüggéseket konstatálni, legfeljebb funkcionálisakat lehet, már pedig *post hoc még nem propter hoc!* Egyéb értelme nincs, mint jelenségek tényleges alakulásának, esetleg egymástól függésének a konstatálása. A jelenség mélyebb okának a felfedése a statisztika birodalmán kívül, az egyes speciális tudományágak feladata. Az utolsó okokat csak exakt törvények képesek megadni. A statisztikai törvények : csak *tényeket megállapító törvények, derivált törvények*, nem a *kell*, a *miért*, hanem a *létező*, a *van* törvényei; „nem törvények a szó szoros értelmében hanem sajátos statisztikai értelemben“³, melyek a jelenség teljes megoldását távolról, sem adják.

Azután a statisztikai törvények ellentétben a tőlük igen messzeeső abszolút jellegű fizikai, szigorú, változhatatlan törvényekhez, *teljesen relativ* jellegűek. A statisztikai törvény csak addig áll, míg a konstans okok, melyeket éppen a tömegészlelés juttat kifejezésre, meg nem változnak; utóbbiak változtával a statisztikai törvény is megváltozik, úgy *térben*, mint *időben* eltérőleg alakul. *Nincs változatlan* statisztikai törvény, folytonos emelkedés és hullámozás mutatkozik, tehát csak relativ állandóságú. A legnagyobb stabilitás még akkor látható, ha a tömegjelenség erősen fizikai jellegű, pl. állandó

¹ I. m. 146—147. II.

² G. Mayr: Statistik und Gesellschaftslehre. Freiburg—Leipzig. 1895. 121. lap.

³ Gabaglio, i. m. 247. lap.

fiú-születési többlet. Miért nem lehet egy minden időre és helyre érvényes halandósági táblát készíteni? Mert nincs az egész emberiségre álló általános érvényességű *kihalási rend*, hanem csak tér- és időbelileg relatív érvényességű. De ugyanez mondható *bármely* statisztikailag felvett tömegjelenségről is.

A statisztikai törvény *nem a bizonyosság*, mint a fizikai törvény, mely a jövőre is vonatkoztatható, *hanem* csupán kisebb-nagyobb *valószínűség*, lehetőség. „A statisztikai törvény a valószínűség törvénye.”¹ A statisztikai törvényszerűség alapján a múltból a jövőre abszolút bizonyossággal nem lehet jóslni.

Azután a statisztikai törvény éppen *csak a tömegre* vonatkozó törvény, mely az egyesre nem áll. A tömegészlelés eredménye rendszerint átlagokká alakíttatik át, már pedig az átlag nem jelenti, hogy a sor minő egyes tagokból keletkezik. Az átlag az egyes eseteknek az individualitását teljesen elhanyagolja. A komponensek változnak, az átlag mégis ugyanaz marad. Jelenti-e egy tömegre álló kriminalitási átlag, hogy minden egyes elköveti a kriminalitásnak rá elméletileg kiszámított részét, vagy hogy pl. mindenki elfogja érni a középelettartamot? A tömegre álló statisztikai törvénytől az *egyes eset*, esetleg az esetek egész csoportja, *lényegesen eltérhet*. Nem lehet az egyes esetet kényszerítő statisztikai törvényt találni, a szükségképiség *legfeljebb a tömegre* áll. A tömegre felállított törvény lehet, hogy egyetlen egy esetben sem fordul elő. A fizikai törvény minden egyes esetre áll.

Azt is említhetjük, hogy míg a fizikai törvények *egyes* indukció, kísérlet alapján állíthatók fel, lévén a ható okok kevés és változatlanul működők, úgy, hogy az accidentális okokat néhány kísérlettel eliminálhatom, a statisztikai törvények ellenben *tömeg-indukció* útján és komplex jellegű jelenségeknél, minők a szociális tömegjelenségek. Itt törvényeket másképp nem is lehet felállítani, mert hiszen valamely jelenség törvénye: a konstans okok kifejezése, már pedig ezeket megnyilatkoztatni csak tömegészlelés által lehet, mert csak a tömegben neutralizálják egymást a véletlen okok, melyeket azért nevezünk így, mert ritkán, kivételesen jelentkeznek. Vagyis statisztikai törvények csak a „nagy számok” törvényének az alkalmazásával fedezhetők fel.

Mi tehát a statisztikai törvényszerűség helyes értelmezése az egyéni akaratszabadsághoz való viszonyában?

Az emberi cselekedet: bizonyos befolyás-komplexum eredője. Az akaratszabadság nem jelent szeszélyes, motívum-nélkül való cselekvést, vagyis abszolút individuális szabadsá-

¹ J. E. Wappäus, Einleitung in das Studium der Statistik. Leipzig, 1881. 245. lap.

got; csak, ha tényleg volna ilyen, akkor nem volna várható törvényszerűség a tömegben. Ne zavarjuk össze a cselekvési motívumok által rendesen befolyásolt szabadakaratot az abszolút szeszéllyel. A normális akaratú ember: nem cselekszik sem motívum nélkül, sem annak *kényszere* alatt. A motívum csak stimulál a cselekvésre, de a *causa efficiens*: az akarat. A cselekvésre indító fizikai, fiziológiai és pszichológiai motívumok relatív állandósága megérthetővé teszi a szintén relatív jellegű statisztikai törvényszerűséget. A motívumokra, melyek egyáltalában nem kényszerítenek, csak többé-kevésbé ösztönöznek, — tőlünk függ követni vagy elvetni őket — az individuumok különböző intenzitáсу energiával reagálnak; akik ellenállnak a motívumnak, előidézik a deviációt, de *a deviáció a tömegben nem vehető észre*. Vagyis a statisztikai tömegtörvény nem beszél azokról, akik a motívumnak akaratelhatározásukkal ellenszegültek. Egyes individuális ellenszegülés nem képes a *tömeg* ellen nem állását ellensúlyozni és így a tömegegyesítményben tényleg a kollektív motívumok szerint való cselekvés tűnik ki. A statisztikai törvényszerűség ingadozása már egymagában elárúlja, hogy a törvényszerűséget nem egyedül konstans okok okozhatják (mint a fizikai törvényeket, amelyeknél nincs is eltérés!), hanem kell működni valami individuális oknak is, mely szembe helyezkedik a konstans okokkal, ez pedig az egyéni akaratelhatározás, mely mint az úszó ember rendesen az árral úszik ugyan, de az ár ellenében is úszhatik, *ha akar*. A tömegben persze ezt az individuális okot nem vesszük észre, hanem csak azokat, akik az impulzív okok ellen *nem* cselekesznek. De azt is vegyük figyelembe, hogy a statisztika *csak külsőségeket* képes megállapítani és nem képes konstatálni: nem *akarunk-e* a motívum szerint cselekedni, lévén az akaratelhatározás külsőleg nem látható lelki folyamat. Beszél-e a statisztikai törvény azokról a esetekről, melyekben a motívum meg van ugyan, de *az akarat* még sem határozta el magát a cselekvésre? Nyilván, nem!

Az indeterminizmus összeegyeztethető a statisztikai törvényszerűséggel, ha arra gondolunk, hogy a cselekvésre indító motívum a konstans ok, amelynek hatása a tömegben mutatkozik, ellenben az egyéni akarat accidentális ok *szerpét játsza* (tényleg nem az!) és így a tömegben eltűnik.

A statisztikai törvényszerűség változása azt jelenti: változtak a motívumok vagy, hogy az egyes a motívumokra más-kép reagál, mint korábban. A változás azért lassú, mert nem igen változnak a motívumok, és a *tömeg* akarata sem viselkedik egyszerre másképp a motívumokkal szemben, az *egyesek* viselkedésének a változása pedig az összeredményben nem tűnik ki. Jól mondja *Schott* „A számmennyiségek, melyeket

feltüntet (t. i. a statisztika) . . . bizonyítékok arra, hogy a társadalmi viszonyok, melyek talaján az emberi cselekedetek motivumai nőnek, lényegökben változatlanok maradtak¹ és hozzátehetjük: a *tömeg* ellenállási képessége is lassan fejlődik, mert az egyesek szembeszállása a *tömegegyeredményen* nem változtat. Meg lehet változtatni a statisztika által észlelt mindennemű tömegjelenséget, pl. a kriminalitást, a morbiditást, morbiditást, stb. csak vagy az egyéni akarat-energiát kell növelni, hogy a motivumokkal szembeszálljon, vagyis a karaktert kell fejleszteni, vagy a baj forrását kell orvosolni. Látnunk is örvendetes javulást sok téren, sokszor viszont ijesztő rosszabbodást (öngyilkosság, elválás, stb.) Honnan is eredhetne máshonnan a statisztikai törvényszerűség változása, mint a viszonyok, a motivumok, az emberi jellem változásából? A változás természete, gyors vagy lassu tempója, pedig részint a motivumok változásának, részint az egyesek ellenállási képességének a gyors, illetve lassú változását jelenti. Általában csak lassú változásokat tapasztalunk. Hogy azután a változás okát a „milió“-ben, a motivumokban vagy pedig az egyesben keressük-e, ezt a statisztika exakt módon aligha képes konstatálni. Jól mondja *Wappäus* „Es muss der Einzelne sittlich gekräftigt werden, um der Versuchung gegenüber wahrhaft frei zu werden“ és *ib.* „Die sittliche Kräftigung des Willens das wichtigste ist“.²

De igazán logikus, objektív argumentumokat is hozhatunk fel a statisztikai törvényszerűségnek az egyéni akarat-elhatározással való összeegyeztethetősége mellett, ha a *valószínűségi elméletre* irányítjuk figyelmünket, amely elmélet alapján az u. n. matematikai-statisztikusok iskolája dolgozik.

Minden statisztikai törvényszerűség az egyesre alkalmazva *csupán apriorisztikus valószínűség*, amelytől a valóság nagyon is messzire eshetik. A dolog világossá lesz, ha a nagy számok törvényének Bernoulli-féle kifejtését megértjük. *Bernoulli* empirice is, golyó-huzásokkal kimutatja, „hogy minél nagyobb a kísérletek száma, annál nagyobb lesz a valószínűség, hogy az eltérés az illető jelenség frekvenciája és ugyanannak valószínűsége közt bizonyos határokon belül fekszik és, hogy a kísérletek szaporítása által a határok tettség szerint megszoríthatók“.³ Vagyis pl. egyenlő számú fehér és fekete golyókat tartalmazó urnából néhány húzás után az egy-egy húzásra apriori kiszámított valószínűség, a $\frac{1}{2}$ nem derül ki, csak sok, mondjuk pl. 1000 húzás empi-

¹ Statistik. Leipzig, 1913. 11. lap.

² I. m. 251. lap.

³ *H. Westergard*. Theorie der Statistik. Jena 1890. 251. lap.

rikus eredményében. Ez annak a bizonyítására szolgálhat, hogy a tömegészlelés összvalószínűségének a priori kiszámítása az egyesre, az empirikus valósággal ellenkezik. A valószínűség nem egy az empirikus valósággal. Az összvalószínűségnek az egyes esethez semmi köze. Az összvalószínűsénél csak a konstans-okokra nézünk (jelen esetben a két golyó aránya), de az egyes konkrét esetben még véletlen okok is hatnak, amelyek miatt az egyes húzás eredménye bizonyossággal előre meg nem mondható. Helyesen mondja Kaufmann „amennyiben ... önkéntes emberi cselekedetéről van szó, a valószínűség önmagában véve egyetlenegy individuális cselekvényt sem határoz meg és ennél fogva az individuális önelhatározás szabadságához semmiféle vonatkozásban nem áll“.¹

Azt is vegyük figyelembe, hogy egy összvalószínűség, pl. egy kriminalitási-frekvencia nem egyenlő parciális valószínűségekből áll össze, hanem nagyon is különböző részvalószínűségekből, aminthogy a szociális tömeg is a legheterogénebb elemekből áll össze.

Vegyük továbbá figyelembe: hogy valamely jelenség szükségkép akkor következik be, ha összes okai adva vannak. A statisztikai törvényben csak a konstans okok nyilvánulnak meg, de az egyes konkrét esetet előidéző individuális okokról mit sem tudunk. Az egyes eset nem függ az összjelenségtől és ezért az egész törvényszerűsége egyáltalában nem zárja ki az egyes esetben individuális oknak, pl. a szabadakaratnak a működését.

Érdekesek és fontosak Lexisnek nagy fáradsággal végzett kutatásai is, amelyek a statisztikai sorok stabilitás-fokának a mérésére irányultak és amelyeknek végeredményeképp Lexis még csak normális stabilitású sorokat sem igen talált, csupán subnormális stabilitásukat, vagyis a statisztikai soroknak tényleges disperziója mindig nagyobb volt a valószínűség-elméletileg megengedettnél; ötször-húszszor akkora. Csak egy hipernormálstabilitású sorban megnyilvánuló statisztikai törvényszerűség nem engedné meg az egyéni akaratelhatározást, de ilyet nem talált. A subnormál stabilitású sor ellenben megengedi az egyéni szabadelhatározás fellevését. A morálstatisztikai soroknál mindenütt hipernormális disperziót talált. Találón mondja Bortkiewicz: „amint a statisztikai sorok mozgásának empirikus vizsgálata mutatja, minden egyes eset, vagyis minden egyes halál-, öngyilkosság, bűncselekmény eset az egésznek tekintett tömegjelenséggel szemben ugyanolyan függetlenséget mutat, aminő a kockadobás egyes esetének sajátja száz vagy ezer dobás összeredményével

¹ Theorie und Methoden der Statistik, Tübingen 1913. 172. 1.

szemben¹.¹ Vagyis a még oly meglepő statisztikai törvényszerűség sem zárja ki az egyéni akaratszabadságot, hanem a kettő egymással — objektív érveléssel iparkodtunk bebizonyítani — összeegyeztethető. A statisztikai törvényszerűség, mint éppen *csak a tömegre* vonatkozó törvényszerűség, a melyben a konstans motívumok szerint való tömegcselekvés látszik, nem zárja ki a tömeget alkotó egyes esetekben individuális módon, vagyis akaratelhatározásból, a motívum elleni való cselekvést. A statisztikai törvényszerűségből az egyéni akaratszabadságnak a priori determinált voltára, sőt mi több, teljes hiányára nem lehet következtetni. Ha más tudományoknak sikerül az egyéni akaratszabadság létezését meggyőzően bebizonyítani, a statisztikai törvényszerűség nem fordítható ellenük ellenbizonyítékul. És, ha a statisztika elméletének — sajnos — nem sikerült is a sok fejtörést okozott kérdést megoldani pozitív módon, a probléma megoldásának nehézségén nem keveset könnyített azzal, hogy a determinizmus kezéből leghatalmasabbnak látszó fegyverét kiüti.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹ Lsd. Kaufmannál, i. m. 174—176. lap.

VI. Pályatételek az 1915—16. tanévre.

Az 1914—15. tanévre kitűzött pályatételekre nem érkezett be pályamű. Ugy látszik az ifjuság a rendkívüli állapotok következtében egyéb irányban volt lekötve. Miért is a tanári kar 1915. évi május hó 18-án tartott IX. rendes ülésében úgy határozott, hogy 1914—15. tanévi pályatételeket az 1915—16. tanévre újból kitűzi.

Ezen pályatételek:

1. A magyar magánjog köréből. „A szolgálati szerződés“ és;
2. A magyar közjogból: „Bosznia és Hercegovina közjogi helyzete“. Mindkét tétel sikerült kidolgozásának jutalma 100—100 korona.

A pályázatok benyújtásának határideje a tételek mind-egyikére vonatkozólag 1916. május 1., mely napig az idegen kézzel vagy géppel leírt s jeligével ellátott pályamunkák, egy a szerző nevét rejtő jeligés levél kíséretében a nagyváradi kir. jogakadémia dékánjához lesznek beadandók.

A pályázatban csakis a nagyváradi kir. jogakadémiai rendes hallgatói vehetnek rész.

A pályaművek terjedelmének minimuma 1 $\frac{1}{2}$ nyomatott ív.

A pályázók benyújtott dolgozatukban a használt forrásműveket nemcsak általánosságban, hanem azok pontos címét s a felhasznált rész v. idézet lapszámát is megjelölni tartoznak.

A pályázat eredménye az 1915—16-ik tanév záróünnepélyén hirdettetik ki.

A pályadíj csak a bíráló-bizottság részéről arra érdeemesnek talált mű szerzőjének adatik ki.

A pályaművek szerzők tulajdona maradnak, a pályázattól benyújtott kéziratok azonban az akadémi levéltárában helyezettnek el.

Amennyiben bármelyik nyertes pályamű szerzője dolgozatát a dolgozaton kintüntetett oly megjegyzéssel tenné közzé, hogy az az akadémia tanári kara által díjjal vagy dicsérettel jutalmaztatott, köteles lesz a jelen kikötés értelmében dolgozata mellett és azzal összefüggőleg azt a bírálatot is teljes szövegben közzétenni, amelyben dolgozatát a kar bíráló-bizottsága méltatta.

VII. A tanárok irodalmi működése.

Dr. Ágoston Péter ny. r. tanár.:

1. Jog, magánjog, szabadság (Munkásügyi Szemle 1914. június 25.)

2. Olaszország a Hármasszövetségben (Világ, 1915. május 16.)

3. Több ember. (u, o.)

Dr. Károly Irén ny. r. tanár:

1. A városi vízműtelep villamoshajtása. (4 vezető cikk a Nagyváradai Napló 1914-ik évfolyamában).

2. A nagyváradai vízmű vizének nyertestermelési költsége. (Nagyvárad város tanácsához intézett kritikai észrevételek a városi mérnöki hivatalnak „A víz nyertestermelési költsége“ c. évi jelentésére.)

3. A városi vízmű gőzüzemének villamos üzemmel helyettesítéséről. (Beadvány Nagyvárad város törvényhatósági bizottságához.)

Dr. Horváth Jenő ny. r. tanár:

1. Fejezetek a modern történelemből. 1. A háború diplomáciai előkészítése 1901—1914. Nagyvárad, 1915.

2. A leszámolás diplomáciája. (Magyar Figyelő 1915. május 1. szám.)

Dr. Szandtner Pál ny. r. tanár:

A jogi oktatás reformja és a jogakadémiák. (Ez idő szerint még kéziratban.)

Dr. Bozóky Ferenc ny. rk. tanár:

„A statisztikai törvényszerűség látszólagos összeütközése az egyéni akaratszabadsággal“. (E. i. Almanach.)

Dr. Buday Gyula, ny. rk. tanár:

1. „A fuvarozó felelőssége“ keresk. jogi tanulmány 343 lap. (Nagyvárad, Láng József könyvkiadó vállalata.)

2. „Vétlen felelősség“. (Magyar Jogászegyleti értekezések, Uj foly. X. k. 63 68. füz.)

VIII. A magyar tanulmányi alapból fenntartott nagyváradí királyi jogakadémia tanárai.

Sorszám	N É V	Minőség	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezetett			Evi fizetés és az 1904. évi l. t.c. alapján járó személyi pótlék ösz.	Lakáspénz	Jegyzet
			év	hó	nap	k o r o n a		
VI. fizetési osztály.								
1	Hoványi Gyula dr.	r. tanár	1911	II	25	6400	1600	e. i. prodékán
2	Ágoston Péter dr.	"	1915	II	9	"	"	
VII. Fizetési osztály.								
1	Sigmond Andor dr.	r. tanár	1914	VI	3	5400	1280	e. i. dékán
2	Károly József Irén dr.	"	1912	XI	1	4800	"	
3	Horváth Jenő dr.	"	1912	XI	1	"	"	
4	Szandtner Pál dr.	"	1915	IV	12	"	"	
VIII. fizetési osztály.								
1	Bozóky Ferenc dr.	rk. tanár	1914	III	23	3600	1040	
2	Lutter János dr.	"	"	X	2	"	"	
3	Buday Gyula dr.	"	"	"	"	"	"	
IX. fizetési osztály.								
1	Suhayda György dr.	titkár	1915	IV	16	2600	800	

IX. A tanárok és az előadott tantárgyak átnézete.

A tanárok neve	Hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv	Heti órák száma		Észrevétel	
				I.	II.	Tanár	Előadó
				félév			
Dr. Sigmund Andor	dékán ny. r. tanár	M. közigazg. jog M. pénzügyi jog Római jog	m a g y a r	18	18	9 év óta	—
Dr. Hoványi Gyula	prodékán, ny. r. tanár	Jogbölcselet, M. anyagi büntetőjog, M. büntető perjog, Nemzetközi jog		11	13	30 év óta	—
Dr. Ágoston Péter	ny. r. tanár,	Magy. magánjog Osztr. magánjog		11	9	14 év óta	—
Dr. Károly Irén	ny. r. tanár	Bölcselet		10	10	2½ év óta	volt 2½ évig
Dr. Horváth Jenő	ny. r. tanár	Az újkor egyetemes története		10	10	2½ év óta	volt 1½ évig
Dr. Szandter Pál	ny. r. tanár	Encyclopaedia, Közjog. Politika		10	10	3½ év óta	—
Dr. Bozóky Ferenc	ny. rk. tanár	Közgazdaságtan, pénzügytan, Statisztika		10	10	1 év óta	—
Dr. Lutter János	ny. rk. tanár	M. alk és jogtörténet Egyházjog		12	8	Azegri érseki joglyceumon: 1 évig; itt: 1 évóta	—

A tanárok neve	Hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv	Heti órák száma		Észrevétel	
				I.	II.	Tanár	Előadó
				félév			
Dr. Buday Gyula	ny. rk. tanár	M. polg. törv.-kezelési jog, Kereskedelmi-és váltójog	magyar	11	9	Azegri érseki joglyceumon: 3 ³ / ₄ évig; itt: 1 év óta	--
Dr. Némethy Gyula	theológiai tanár, akadémiai előadó	Művelődés-történet		--	4	--	16 év óta
Dr. Popovici Miklós	tisztiorvos, akadémiai előadó	Közegészségtan		--	2	--	3 ¹ / ₂ év óta
Dr. Verzár István	orvos, Röntgen laboratórium vezetője, akad. előadó	Törvényszéki orvostan		--	2	--	3 ¹ / ₂ év óta
Vitán Árpád	számtanácsos, akad. előadó	Államszámviteltan		--	2	--	3 ¹ / ₂ év óta
Dr. Kenéz Kálmán	Biharmegyei közkórháza elmeosztályának főorvosa, akad. előadó	Törvényszéki lélektan és elmekörtan		--	2	--	3 ¹ / ₂ év óta

X. Tananyag.

A) Kötelező tantárgyak.

E I S Ő É V	Első évfolyam	Bevez. a jog- és államtudományokba, 2 óra Római jog, 8 óra Magyar alkotmány és jogtört., különös tekintettel a nyugateurópai jogfejlődésre, 5 óra
	Második évfolyam	Jogbölcsészet, 6 óra Közgazdaságtan, 5 óra Magyar magánjog, 5 óra
	Harmadik évfolyam Jogtudom. tanfolyam	Magyar anyagi büntető jog, 5 óra Magyar polgári törvénykezési jog, 5 óra Magyar kereskedelmi és váltójog, 6 óra Osztrák magánjog, 6 óra
	Negyedik évfolyam Államtud. tanfolyam	Politika, 5 óra Magyar közigazgatási jog, 4 óra Egyházjog, 7 óra Magyar pénzügyi jog, 4 óra
M Á S O D I K É V	Első évfolyam	Római jog, 8 óra Magyar alkotmány és jogtört., különös tekintettel a nyugateurópai jogfejlődésre, 7 óra
	Második évfolyam	Magyar magánjog, 5 óra Magyar közjog, 6 óra Pénzügytan, 4 óra Nemzközi jog, 3 óra
	Harmadik évfolyam. Jogtudom. tanfolyam	Magyar anyagi büntetőjog, 5 óra Magyar büntető perjog, 5 óra Magyar polgári törvénykezési jog, 5 óra A magyar állam statisztikája, 4 óra
	Negyedik évfolyam. Államtud. tanfolyam	Kollégiumok és speciál-kollégiumok.

B) Kollégiumok.

Az I. félévben 3 tanár hirdetett hetenkint 16 órában 4 kollégiumot, melyek közül 2 kollégiumra 108 joghallgató iratkozott be; a II. félévben 11 tanár hirdetett hetenkint 41 órában 15 kollégiumot, melyeket 239 joghallgató látogatott.

Az egyes kollégiumokat a következő táblázat tünteti fel:

A tanár neve	Az előadás tárgya	Heti óra-szám	Hallgatók száma
Az I. félévben.			
Károly	Bölcseleti ethika	4	56
"	A bölcselet története	4	—
Horváth	A legujabb kor története	4	44
"	Németország története	4	—
A II. félévben.			
Károly	Psychológia	4	14
Horváth	A legujabb kor története	4	21
"	Németország története	4	8
Némethy	Művelődéstörténet	4	42
Ágoston	Magyar bányajog	2	19
"	Osztrák örökjog	2	15
Buday	Váltójog	2	7
"	Telekkönyvi rendtartás	2	24
Sigmond	Magyar közigazgatási jog	4	11
"	Közigazgatási jogi repetitorium	2	10
Szandtner	Közigazgatási politika	3	12
Verzár	Törvényszéki orvostan	2	8
Popovics	Közegészségtan	2	9
Kenéz	Törv.-széki lélektan és elmekörtan	2	9
Vitán	Államszámviteltan	2	30

C) Speciál-kollégiumok.

Az I. félévben 6 tanár hirdetett hetenkint 14 órában 8 special-kellegiumot, melyekre 144 joghallgató iratkozott be; a második félévben 7 tanár hirdetett hetenkint 16 órában 8 speciál-kollégiumot, melyeket 120 joghallgató látogatott.

Az egyes special-kollégiumokat a következő táblázat tünteti föl:

A tanár neve	Az előadás tárgya * Publicumok.	Heti órák száma	Hallgatók száma
Az I. félévben.			
Szandtner	Repetitorium a politikából	2	11
Bozóky	A gazdaságtan története	3	20
"	A munka és a tőke	2	28
Károly	Psychológia	2	18
Horváth	II. Rákóczy Ferencz	2	1
Sigmond	Közhivatalnoki jog	1	3
"	*Önkormányzat	1	31
Szandtner	*Az alattvalói engedelmesség problémája	1	29
A II. félévben.			
Károly	A bölcsészet története	4	1
Bozóky	Társadalomgazdasági politika	2	18
Sigmond	Illetékek és díjak	2	4
"	Egyedárúságok	2	5
Károly	Az okság elve	2	1
Horváth	A balkáni kérdés története	2	14
Szandtner	*Az alattvalói engedelmesség problémája	1	44
Lutter	*Az egyház házasságkötés joga	1	33

X. Az Akadémia hallgatói.

1. Beiktatott nyilvános hallgatók.

N É V	Tan- félév	N É V	Tan- félév
I. évek:			
a) Ny. r. hallgatók:			
Ajtai Sándor	1 —	Marsal Ferenc	1 2
Antal Miklós	1 2	Máté Imre	— 2
Balogh Endre	1 2	Nagy Kálmán	1 2
Balogh Mihály	1 —	40 Rapp Koriolán	1 2
5 Bereczki Sándor	1 —	Papp Aurél Kornél	1 2
†Bihari Jenő	1 2	Piacsek Károly	1 —
Borbély Dezső	— 2	*Popovics Andor	1 2
Búzás József	— —	*Schweiger Pál	1 2
Cinca János	1 2	45 Száhlender Jenő	1 2
10 Cosma T. Nerva	1 2	Szőke József	1 2
Dúró Imre	1 2	Szurdukán Traján	1 2
Fornét Ervin	1 2	Talpos Sándor	— 2
Fráter József	1 2	Ürményi Pál	1 2
Friedl Ferenc	1 2	50 Vámos Károly	— 2
15 Gránát Ernő	— —	Vertán Miklós	1 2
Gyémánt Zsigmond	— 2	Véssey Ernő	1 2
Hajnal Izsó	1 2		
Horváth Ferenc	1 —	b) Ny. rk. hallgatók:	
Huszár Zoltán	1 2	Borbély Dezső	1 —
20 *Imrik László	— 2	*Böhm Jenő	1 —
Jászay Károly	1 —	55 Dancse Jakab	1 2
Józsa Szinésziusz	1 —	Elekes László	1 —
Kakas István	1 2	Friedländer Sándor	1 2
Karácson Jenő	1 2	Gyémánt Zsigmond	1 —
25 Karácson József	1 2	Imrik László	1 —
Kimpián Oktáv	1 2	60 Kenéz Lajos	1 —
Kincses Imre	1 2	Morvay Árpád	1 —
Kocsis Lajos	1 2	Székely Dezső	1 2
Kolozsváry Sándor	1 2	Vitályos B. József	1 —
30 Kovács Oszkár	1 2		
†Láng István	1 —	II. évek:	
*László Pál	1 2	Aul Gyula	1 2
Maár Gyula	1 —	*Bartha Gyula	1 —
Magier Kornél	— —	Bányai Zoltán	1 —
35 Major Dénes	1 2	*Buzássy István	1 2
Markélyi Károly	1 2	5 Csathó Sándor	1 —
		Csurka Péter	1 —
		Danilovits Ernő	1 —

N É V		Tan- félév	N É V		Tan- félév
	Domokos László	1 2		Varga István	— —
	*Ebergényi Gyula	1 2		Váradai József	1 2
10	Fehér Sándor	1 —		ifj. Wesselényi Kálmán	1 2
	Földi Jenő	1 2		Zsdánszky Kálmán	1 —
	Gara Ernő	1 —			
	Cs. Germán János	1 2		III. évesek:	
	É. Germán János	1 2			
15	Glancz Móric	1 —		Bakó Zoltán	1 2
	Hentiu György	1 2		*Barza Ferenc	1 2
	ifj. Hlatky Endre	1 2		Biczzy Dezső	— 2
	Horti Kálmán	1 2		†Bujdos Aladár	— —
	Horváth Béla	1 2	5	Csapó László	1 2
20	Horváth Ferenc	— 2		*Csery Alajos	1 2
	*Ille János	1 2		*Csóór Lajos	1 —
	Ilovszky István	1 —		Danilovits Ernő	— 2
	Jászay Károly	— —		*Farkas László	1 —
	Jeney Árpád	1 —	10	Fehér Sándor	— 2
25	Jovitia János	1 —		Fekete Ferenc	1 —
	Karczagi József	1 —		Fenyő István	— 2
	Körner József	1 2		Fornét Hugó	1 2
	Kövári Ármin	1 2		Friedmann Herman	1 —
	*Magyary Barnabás	1 2	15	Gálbory László	1 2
30	Matolay Károly	1 2		Glancz Móric	— 2
	ifj. Mihály Béla	1 2		Gozmány Ferenc	1 2
	Péter István	1 2		Hajek Zoltán	— 2
	Pollatsek Sándor	1 2		Hegedüs Ármin	— —
	*Popescu Aurél	1 —	20	Jánossi Kornél	1 2
35	Popper László	1 2		†Jurescu Péter	1 —
	Propper Sándor	— —		Kiss Kornél	— —
	Radó Ferenc	1 2		Kucsovsky Gyula	1 —
	Radu Vazul	1 2		Kurcman Illés	— 2
	Rác István	1 2	25	Nagy Lajos	1 2
40	Révész József	1 —		Nagy Sándor	1 —
	*Roskoványi Zoltán	1 2		*ifj. Nizsalovszky Endre	1 2
	Salkovics Pál	— 2		Pásztor Jenő	1 2
	Sebestyén Sándor	1 2		Petry Gyula	1 2
	Soós István	1 2	30	*Popescu Aurél	— 2
45	Szalay Elemér	1 2		Puscasiu Kornél	1 —
	Székely Elek	1 2		Réti Sándor	1 2
	Szigethy Pál	1 2		Révész József	— 2
	Tokodi Kálmán	— 2		Rónay Endre	1 —
	Tóth Libóriusz	— —	35	Sárfy Gyula	1 —
50	Valló József	1 2		Schiff Ödön	1 2

N É V		Tan- félév	N É V		Tan- félév
	Schweiger László	1 2	15	Hegyessy Gergely	— —
	Szakáll Zoltán	1 2		*Jancsó Sándor	1 —
	Szűts Sándor	1 2		Kajdi Lajos v.	1 —
40	Tapfer Sándor	1 2		Keszthelyi Zoltán v.	1 —
	*Veres József	— —		Leitner Károly v.	1 —
	Zsdánszky Kálmán	— 2	20	Lindenfeld Lajos	— —
	IV. évesek:			Markovits Zoltán v.	1 2
	Alpár Ferenc	1 —		Mikó Bertalan v.	1 —
	*Balázsovich Rezső v.	1 2		Molnár Lajos	— —
	Barna Arthur v.	1 2		Nagy Sándor	— 2
	*Bodnár Ödön	1 2	25	Nagy Zoltán v.	1 2
5	Bodó Elek	— —		Orbán Kálmán v.	1 —
	Borbély Lajos	1 —		Pop János	1 —
	Borbély Miklós v.	1 —		Puskás Kornél	— 2
	Bródi Sándor v.	1 2		*Sebesy Miklós v.	1 2
	Buhl Ernő v.	1 2	30	Sebestyén Béla v.	1 2
10	Csapó Pál v.	1 2		Szentlélek M. Kálmán v.	1 2
	Fazekas Árpád	1 —		Uferbach Ervin v.	1 —
	*Fábry István v.	1 —		Vacarescu Sándor v.	1 2
	*Fráter Pál v.	1 —		Váry Lajos v.	1 —
	Fülöp Miklós v.	1 2	35	*Vasady Sándor	— —
				Wallner Jenő	1 —

Jelek magyarázata: A *-gal jelöltek ösztöndíjasok; v. = végbizonyítványt nyert jhtók; † = meghaltak.

2. Az államszámviteltanra beiratkoztak :

Nőhallgatók :

- Darabanth Ilona.
Darázs Katalin.
Domokos Vilma.
Gyarmathy Judit.
5. Kovács Erzsébet.
Rónay Mária.
Rónay Gizella.
Stefán Erzsébet.

Férfihallgatók :

- Csegő János.
10. Fülöp János.
Krasznayánszky István.
Somlay József.

A beiktatott nyilvános hallgatók között volt: *Külföldi* születésű 4; és pedig: Alsó-Ausztriai 2, Morvaországi 1, Romániai 1. *Hazai* születésű 191; és pedig: Alsófehérvármegyei 6, Aradmegyei 16, Beregmegyei 1, Beszterce-Naszódmegyei 1, Békésmegyei 5, Biharmegyei 88, Borsodmegyei 1, Brassómegyei 1, Csanádmegyei 3, Csongrádmegyei 2, Fogarasmegyei 1, Györmegyei 1, Hajdúmegyei 2, Háromszékmegyei 2, Hevesmegyei 1, Hunyadmegyei 1, Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegyei 1, Kis-Küküllőmegyei 1, Kolozsmegyei 1, Komárommegyei 1, Krassó-Szörénymegyei 1, Maros-Tordamegyei 1, Máramarosmegyei 1, Mosonmegyei 1, Nagy-Küküllőmegyei 1, Nógrádmegyei 1, Nyitramegyei 1, Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegyei 6, Sopronmegyei 1, Szabolcsmegyei 3, Szatmármegyei 12, Szepesmegyei 1, Szerémmegyei 1, Szilágymegyei 6, Szolnok-Dobokamegyei 3, Temesmegyei 2, Tolnamegyei 1, Torda-Aranyosmegyei 1, Torontálmegyei 3, Trencsénmegyei 1, Udvarhelymegyei 1, Ungmegyei 1, Veszprémmegyei 1, Zemplénmegyei 3, Zólyommegyei 1. Össesen: 195.

A joghallgatók tehát 44 megyéből származnak.

A harctéren hősi halált halt joghallgatók :

A tanári kar 1915. évi május hó 18-án tartott IX. rendes ülésében egyhangulag elhatározta, hogy a harctéren hősi halált halt joghallgatók emlékét az Almanachban megőrökíti. E végből hirlapokban közölt hirdetmény útján is felhívta a szülőköt és hozzátartozókat az egyes esetek bejelentésére.

A beérkezett jelentések alapján öszinte részvétell közöljük, hogy

**Bujdos Aladár és
Jurescu Péter III. éves,
Bihary Jenő és
Láng István I. éves**

joghallgatók a honfiúi kötelesség-teljesítés legszebb mezején fiatal életükkel áldoztak.

Emléküket kegyelettel megőrizzük.

XI. A tandíjfizetés alól egészen s félig felmentettek kimutatása.

É v f o l y a m		Egészen	Félig	Kor.	Fill.
Az I. félévben	Az I. évfolyamban	4	1	183	—
	A II. évfolyamban	4	4	270	—
	A III. évfolyamban	4	5	306	—
	A IV. évfolyamban	1	3	112	—
	Összesen :	13	13	871	—
A II. félévben	Az I. évfolyamban	2	1	107	—
	A II. évfolyamban	3	2	176	—
	A III. évfolyamban	2	5	199	—
	A IV. évfolyamban	1	3	99	—
	Összesen :	8	11	581	—

Az egész évben tehát 45 joghallgatónak engedtetett és a tandíj 1452 korona összegben.

XII. Ösztöndijas joghallgatók.

Első évek.

<i>Ifj. Böhm Jenő</i> , Alapi-félélet	420 K
<i>Imrik László</i> , Alapi-félélet	420 K
<i>László Pál</i> , Nemes Jettim József-félélet	160 K
<i>Popovics Andor</i> , Trandafil-félélet	1000 K
<i>Schweiger Pál</i> , Alapi-félélet	420 K

Másod évek.

<i>Bartha Gyula</i> , Jedlicska—Szenczy—Kondé-félélet	50 K
<i>Buzássy István</i> , Alapi-félélet	420 K
<i>Ebergényi Gyula</i> , Jövedéki birságalapból	400 K
<i>Ille János</i> , Gozsdu-félélet	600 K
<i>Magyary Barnabás</i> , Végh Rozália-félélet	500 K
<i>Roskoványi Zoltáu</i> , ldb. erdődi gr. Pálffy János-félélet	500 K

Harmad évek.

<i>Barza Ferencz</i> , Jedlicska – Szenczy—Kondé-félélet	50 K
* <i>Csery Alajos</i> , Fogarassy-félélet	35 K
* <i>Csoór Lajos</i> , Jedlicska—Szenczy – Kondé-félélet	50 K
<i>Farkas László</i> , " " " " " " " "	50 K
<i>Ifj. Nizsalovszky Endre</i> , Winterhalter-félélet " " " "	90 K
<i>Popescu Aurél</i> , Gozsdu-félélet	800 K
<i>Veres József</i> , Gozsdu-félélet	500 K

Negyed évek.

<i>Balázsovics Rezső</i> , Alapi-félélet	420 K
<i>Bodnár Ödön</i> , Jedlicska – Szenczy—Kondé-félélet	50 K
<i>Fábry István</i> , Belánszky-félélet	315 K
<i>Fráter Pál</i> , Jövedéki birságalapból	400 K
<i>Jancsó Sándor</i> , Alapi-félélet	420 K
<i>Sebesy Miklós</i> , Felsőfehérmegyei nemesi árva-alapból	1000 K
<i>Vasadi Sándor</i> , Gozsdu-félélet	400 K

XIII. Vizsgálatok.

A joghallgatók előmenetelének figyelemmel kísérése végett a félévek végén kollokviumok tartattak minden kötelező és egy némely speciál-kollegiumból is.

A tanév folyamán letett alap- és államvizsgálatok eredménye pedig a következő:

1914. évi szeptember hó 1-től 1915. évi június végéig.*

Letette az	Nyilvános rendes hallgató	Miniszteri engedélyes	Kiüntetéssel	Egyszerűen	Nem	Felfüggesztett	Összesen
			képesítve				
I. alapvizsg.	31	—	8	21	—	2	31
II. alapvizsg.	38	—	13	23	—	2	38
III. alapvizsg.	21	—	4	16	1	—	21
Jogtud. államvizsg.	2	2	—	3	—	1	4
főösszeg:	92	2	25	63	1	5	94
%	98.03	1.92	26.59	67.02	1.07	5.32	100

* Ezen táblás kimutatásban az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok befigyeltatnak, tehát a múlt évekről elmaradt pót- és javítóvizsgálatok is

A jogtanulók szorgalmának fokozása szempontjából a nm. vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter úr 1902. március 19-én 14705. szám alatt kelt szabályrendeletével elrendelni méltóztatott, hogy azon tanulók nevei, kik az alaps illetőleg államvizsgálatokat kitüntetéssel teszik le, a VKOM Hivatalos közlönyének a tanévet követő szeptember hó 1-én megjelenő számában évenként külön rovatban közzététessenek. E végből felhívta az igazgatókat, hogy a vezetésük alatt álló főiskolán kitüntetéssel vizsgázott tanulók névjegyzékét minden évben a tanévet követő augusztus hó 1-ig közvetlenül a Hivatalos Közlöny szerkesztőségéhez címezve küldjék be.

Ezen intézkedésével a miniszter úr ő nagyméltósága alkalmat kíván nyújtani arra, hogy egyrészt a valóban tehetséges és szorgalmas tanulók munkájoknak jól megérdemelt jutalmát elnyerjék, az életben biztos és képességeiknek megfelelő megélhetési módhoz és munkakörhöz jussanak s hogy másrészt azok, kik a főiskolából távozó ifjak jövő működési körének kijelölésére hivatvák évről-évre megtudják azok neveit, akiket az alaposabb képzettséget igénylő helyekre elsősorban állíthatnak.

Az 1914—15. tanévben kitüntetéssel képesítettek:

Az I. alapvizsgálaton: Düró Imre, Fornét Ervin, Gyémánt Zsigmond, Hajnal Izsó, Huszár Zoltán, Kakas István, Kimpfián Oktáv és Nagy Kálmán.

A II. alapvizsgálaton: Domokos László, Földi Jenő, E. Germán János, ifj. Hlatky Endre, Kurcman Illés, ifj. Mihály Béla, Péter István, Réti Sándor, Roskoványi Zoltán, Sebestyén Sándor, Soós István, Szalay Elemér, Váradi József.

A III. alapvizsgálaton: Ifj. Nizsalovszky Endre, ifj. Petry Gyula, Schweiger László és Szentléleky Mészáros Kálmán.

A kitüntetéssel vizsgázott fentebbi joghallgatók nevei a helybeli lapokban is közöltettek.

Végbizonyítványt kapott az I. félév folyamán 12, a II. félévben 13 joghallgató.

Távozási bizonyítványt kért az I. félévben 4 joghallgató.

XIV. Ifjusági egyletek.

I. Segítő egylet.

Elnök: Szentlélek Mészáros Kálmán IV. é.
Alelnök: Ifj. Mihály Béla II. é.
Főjegyző: Nagy Kálmán I. é.
Aljegyzők: Schweiger Pál és Kakas Kálmán I. é.
Pénztárnok: Gálbory László III. é.
Ellenőr: Szalay Elemér II. é.
Könyvtáros: Szőke József I. é. jhtók.

Választmányi tagok:

Nagy Zoltán, Sebesy Miklós IV., Lipóczy Gyula, Rónay
Endre, Schweiger László III., Ifj. Hlatky Endre, Matolay
Károly, Roskoványi Zoltán, Váradi József, Zdánszky Kálmán
II., Imrik László I. éves joghallgatók.

Az egylet alaptőkéje 1914. évi június 30-án 24412 K 01 f.
Növekedés:
A kamatok fölöslegének tőkésítése által . . . 112 K 50 f.
Alaptőke 1915. június 30. 24524 K 51 f.

II. Olvasó kör.

Az egylet a rendkívüli viszonyok következtében az
1914—15. tanév tartamára nem alakult meg.

Alaptőkéje 1914 évi június hó 30-án . . . 2462 K 05 f.
Növekedés:
A kamatok tőkésítése által 136 K 95 f.
Alaptőke 1915. június 30. 2600 K — f.

III. Mensa Academica.

Az egylet ügyeit dr. Sigmond Andor dékán a kar által
kiküldött dr. Károly Irén és dr. Szandlner Pál ny. r. taná-
rokkal együtt intézte.

Az ifjusági bizottság a háborús viszonyok folytán ez-
egyletben sem alakult meg.

Az egylet alaptőkéje:

1914. évi június hó 30-án 29503 K 50 f.

Azóta növekedés:

A joghallgatók I. félévi mensajáruléka 174 K — f.

II. „ „ 162 K — f.

A jövedelem fölöslegéből tőkésített 1960 K 50 f.

Alaptőke 1915 június 30. 31800 K — f.

A nagyváradí kir. kath. jogakadémia *alapítványainak*
állaga az 1913—1914. tanév végén:

1. Betegsegélyző-alap 6200 K — f.

2. Fogarassy-alap 435 K — f.

3. Jedlicska-Kondé-Szenczy-alap 6106 K 52 f.

4. Olteanu-alapja 1407 K 81 f.

5. Winterhalter-alap 2000 K — f.

Összesen: 16149 K 33 f.

A „Mensa Acade-

BEVÉTEL

	Kor.	fill.
Pénzmaradvány 1914. évi június 30-án . . .	595	29
A nm V. K. O. M. ur segélye	4000	—
Nagyvárad város segélye	1000	—
A I. sz. megyéspüspök ur adománya	200	—
A I. sz. káptalan adománya	200	—
A Nagyvárad Takarékpénztár adománya	50	—
Az Egyesült Központi Tkp adománya	50	—
A „Leszámitoló és Jelzálogbank“ 1914. július 4-én érk. adománya	30	—
Az egész tanév folyamán beiratkozott joghall- gatók kötelező hozzájárulása	336	—
A Segítő Egyesület jövedelmének 75 ⁰ / ₁₀₀ -a	627	—
A „Mensa Academica“ alaptőkéjének kamat- jövedelme	1218	60

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Összesen : 8306 89

mica“ évi mérlege

KIADÁS

	Kor.	fill.
Étkezésre	2474	50
Pénzsegély	2266	-
„Mensa“-kamara létesítésére	332	83
Takarításra	101	34
Alaptőke gyarapítására	2090	56
Visszatérítés az adóhivatalba	296	05
Pénzmaradvány	745	61
BCU Cluj / Central University Library Cluj		
Összesen :	8306	89

XV. A joghallgatók statisztikai átnézete.

Évfolyam		A kötelező kollégiumok száma		Anyanyelv szerint			Vallás-szerint							A vizg. eredm.			Tandij			Az ösztöndíjak száma	Az ösztöndíjak összege korona értékben		
				magyar	német	román	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágost. hitv.	református	unitárius	izraelita	kétüteművel	egyszerűen	nem	vizsgálat nélküli	fizető	mentes				
																			1/1			1/2	
I-ső félév	Első évfolyam . . .	15	56	46	—	10	17	9	5	4	13	—	8	—	—	—	51	4	1	—	—		
	Második évfolyam .	16	50	42	—	8	19	5	4	2	7	—	13	—	—	—	42	4	4	—	—		
	Harmadik évfolyam .	22	34	30	—	4	18	3	3	1	3	—	5	—	—	—	25	4	5	—	—		
	Negyedik évfolyam .	20	34	32	—	2	12	1	2	—	12	—	7	—	—	—	30	1	3	—	—		
Összesen :		73	174	150	—	24	66	18	14	7	35	—	1	33	—	—	148	13	13	—	—		
II-ik félév	Első évfolyam . . .	15	46	38	—	8	13	9	4	2	10	—	8	8	21	2	15	43	2	1	5	2420	—
	Második évfolyam .	18	44	38	—	6	21	4	2	3	5	—	9	13	23	2	6	39	3	2	6	2470	—
	Harmadik évfolyam .	19	34	33	—	1	17	2	2	1	3	—	8	4	16	1	13	27	2	5	7	1535	—
	Negyedik évfolyam .	—	14	13	—	1	4	2	—	—	3	—	5	—	—	—	10	1	3	7	2005	—	
Összesen :		52	138	122	—	16	55	17	8	6	21	—	1	30	25	60	5	34	119	8	11	25	8470

A statisztikai kimutatásból kitűnik, hogy az Akadémia hallgatói között volt:

Az I. félévben:

<i>anyanyelv szerint:</i>	magyar	150	vagyis	86·20 %
	román	24	"	13·80 "
		<u>174</u>	"	<u>100— "</u>

<i>vallás szerint:</i>	róm. kath.	66	vagyis	37·93 %
	gör. kath.	18	"	10·34 "
	gör. keleti	14	"	8·05 "
	református	7	"	4·02 "
	ágost. hitv. ev.	35	"	20·12 "
	unitárius	1	"	0·58 "
	izraelita	33	"	18·96 "
	<u>174</u>	"	<u>100— "</u>	

A II. félévben:

<i>anyanyelv szerint:</i>	magyar	122	vagyis	88·41 %
	román	16	"	11·59 "
		<u>138</u>	"	<u>100— "</u>

<i>vallás szerint:</i>	róm. kath.	55	vagyis	39·85 %
	gör. kath.	17	"	12·32 "
	gör. keleti	8	"	5·79 "
	református	6	"	4·35 "
	ágost. hitv. ev.	21	"	15·22 "
	unitárius	1	"	0·73 "
	izraelita	30	"	21·74 "
	<u>138</u>	"	<u>100— "</u>	

Kimutatás

a második félévi joghallgatókról atyjok vagy gyámjok polgári állása szerint :

Atyja vagy gyámjának polgári állása ; nevezetesen :	Földmives	Közép- és nagybirt.	Kisiparos és keresk.	Nagyiparos és keresk.	Tanár, tanító, lelkész	Egyéb okleveles	Egyéb értelmiségű	Állami	Hatósági	Községi	Magán	Katona	Szolga	Önálló	Összesen
								tisztviselő							
	9	10	9	3	11	14	19	41	1	3	3	1	3	11	138

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XVI. Akadémiai könyvtár.

A könyvtár immár teljesen rendezett állapotban van ; a jogakadémia épületének katonai tartalékkórház céljaira történt lefoglalása és a jogakadémiának magának a kath. kör helyiségeibe való kitelepítése azonban a hozzáférést jelentékenyen megnehezítvén, csak korlátozott mértékben volt használható.

Állása : 16.723 kötet 60.411 kor. 07 fill. értékben.

Levéltári szemle.

A kar a lefolyt tanévben összesen X. rendes és VII. rk. értekezletet tartott.

Az iktatókönyv tanúsága szerint 1914. évi július hó 1-től 1915. évi június hó 30-ig beérkezett 470 ügydarab.

Az érdekesebb levéltári ügydarabok:

Az 1913/4 tanévről:

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
2	jul. 2.	A V. K. M. 500 kor. II. félévi „Mensa segélyé“-ről és a 14000 kor. „Ferenc József“ segélyalapítvány 1912/13. tanévi kamatairól készített számadás áttételük a V. K. M. Számvevőséghez.
3	48.471. jul. 3.	V. K. M. rendelete a bécsi Theresianumbeli magyar joghallgatók tanulmányainak a hazai főiskolákon miként való folytathatása és részükre ott új magyar alkotmány- és jogtörténeti és magyar közjogi tanszék szervezése tárgyában.
5	2212. eln. jul. 4.	V. K. M. rendelete a főiskolai hallgatókra vonatkozó statisztikai adatgyűjtés újjászervezése tárgyában.
7	jul. 5.	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz az elmúlt tanévben kiutalt helyettesítési tiszteletdíjak 200 kor.-ra való keigésztése iránt
9	jul. 8.	A joghallgatókról készített statisztikai átnézet átküldése az O. Központi Statisztikai Hivatalhoz.
27	aug. 14.	Megyéspüspökünk meghívója I. Ferenc József Ő cs. és ap. kir. felsége születésnapján és Szt. István királyunk születésnapján a székesegyházban tartandó istentiszteletre.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
28	130,267. aug. 15.	V. K. M. rendelete, melyben a helyettesítési díjak heti és félévi 1 óra után 200 kor.-val megállapítván, Hoványi, Sigmond és Szandtner tanárok 700, 1300, és 1250 kor. helyettesítési díja kiutaltatik.
45	124,103. aug. 21.	V. K. M. leírata dr. Kiss Géza ny. r. tanár dékánna történt megválasztásának megerősítése tárgyában.
53	111,241. aug. 23.	V. K. M. az 1913/14. tanév I. felére megállapított tanrendet jóváhagyás mellett leküldi.
56	aug. 30.	A dékáni hivatal átadása alkalmával fölvetett jegyzőkönyvek fölterjesztése V. K. M. úrhoz.
58	szept. 1.	A tokiói egyetem meghívója: az egyetem 30 éves fennállásának jubileumi ünnepélyére.
59	111,171. aug. 28.	V. K. M. az 1913/14. tanévi vizsgálati bizottságokat megerősíti és a javaslatba hozott 3 új kültagot kinevezi.
60	139,306. aug. 26.	V. K. M. leküldi a magyar tannmányi alap 1913. évi költségvetését.
63	szept. 5.	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz, a „Mensa“ helyiségek átalakítási költségeinek kiutalványozása tárgyában.
65	17,565. szept. 2.	V. K. M. Számvevőségének átirata az 1912/13. tanévi alapítványi számadások elfogadása tárgyában.
73	szept. 10.	A szept. 10-én tartott I. rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
75	szept. 10.	Meghívó a szept. 15-én d. e. 10 óra- kor tartandó „Veni Sancte“-ra.
76	szept. 10.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz a nemzetgazdaságtan helyettesítése tárgyában.
83	144,161. szept. 14.	V. K. M. rendelete a „Mensa helyiségek“ átalakítási költségeinek a munkálatok befejezése után való utalványozása tárgyában.
84	138,232. szept. 13.	V. K. M. kiutalja a „Mensa academica“ fölemelt segélyét.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
89	416. szept. 20.	A pozsonyi kir. jogakadémia igazgatójának átíratva a helyettesítési díjak kérdésében.
111	110,686. szept. 20.	V. K. M. a junius havi X. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
112	146,760. szept. 20.	V. K. M. rendelete dr. Sigmond Andor ny. r. tanárnak a közgazdaságtan előadásával történt megbízatása tárgyában.
119	szept. 29.	A szeptember 29-iki I. rendes tanári értekezlet meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
121	okt. 2.	Megyéspüspökünk meghívója Ő cs. és ap. kir. Felségének névnapján a székesegyházban tartandó istentiszteletre.
127	125,672. okt. 5.	V. K. M. leküldi a tanári kar 1913. évi szept. hó 10-én tartott I. rendkívüli ülésének jegyzőkönyvét.
133	913.Eln.37. okt. 8.	Kir. törvényszek elnökének meghívója a nagyváradi kir. törvényszéknél folyó évi október hó 20.-25-én az új polgári perrendtartás ismertetése céljából tartandó előadásokra.
134	138,000. okt. 3.	V. K. M. közli Ő cs. és ap. kir. Felsége 1913. évi augusztus hó 20-án Bad-Ischlben kelt legfelsőbb elhatározását, mellyel az új tanulmányi Szabályzat 51 §-ának első bekezdése módosítottatik.
135	148,367. szept. 26.	V. K. M. dr. Horváth Jenő ny. r. tanár részére Edith leánya után 200 kor. családi pótlékot engedélyez.
206	okt. 28.	Az október hó 28-iki II. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
209	T.340/1912 okt. 22.	M. kir. Igazságügyminiszter megküldi a polgári törvénykönyvről szóló törvényjavaslatnak egy példányát.
210	605 okt. 28.	Pályázati hitdetmény az eperjesi jogakadémia közjogi tanszékére.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
219	174,122. nov. 6.	V. K. M. pályázati hirdetésménye a kolozsvári tud. egyetemen üresedésben lévő keresk. és váltójogi tanszékre.
224	4253. eln. sz. nov. 6.	V. K. M. rendelete az egyesült államokbeli, nagybritanniai és délamerikai származású hallgatók bejelentése tárgyában.
228	158,585. nov. 6.	V. K. M. a szeptember 29-iki kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
231	178,378. nov. 18.	V. K. M. rendelete, melyben Pollatsek Sándornak kérelmét, hogy 2 rendkívüli és egy rendes féléve alapján I. alapvizsgálatra bocsáttassék, teljesíthetőnek nem találta.
232	175,648. nov. 13.	V. K. M. a II rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
237	nov. 24. nov. 25.	Kiotó-i egyetem Igazgatójának átirata kiadványaink megküldése tárgyában. Megküldettek.
238	nov. 25.	A november 25-iki III. rendes tanárkari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
239	nov. 25.	New-York-i Education Departement kiadványaink megküldését kéri. Megküldettek.
241	dec. 5.	Államszámviteltan hallgathatásáért folyamodó nők kérvényeinek fölterjesztése.
262	dec. 6.	Dr. Rezső Mór ügyvéd megküldi a „Haas-Gottlieb“-féle alapítvány kamataiban részesült joghallgatók jegyzékét, kérvényeit és a részükre kitult összegeket.
263	dec. 6.	Tandijszámadás az 1913—14 tanév I. feléről.
275	dec. 16.	A december hó 16 iki IV. rendes tanárkari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
278	dec. 18.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz a Pézügytan, Statisztika és Nemzetközi jog helyettesítése tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
279	dec. 18.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz dr. Sigmond Andornak a könyvtárői tisztről való lemondása és dr. Mártonffy Marcellnek könyvtárórré történt megválasztása tárgyában.
281	19113/IV. a. dec. 15.	V. K. M. rendelete az államszámvitel tanra beiratkozni óhajtó nők kérvényeinek elintézése tárgyában.
286	dec. 20.	Az 1913/14. tanév II. felére megállapított tanrend 2 példányban fölterjesztetik a V. K. M. úrhoz.
289	120,348. dec. 14.	V. K. M. rendelete, melyben az 1913. évre szóló 553 kor. nyomtatványköltséget kiutalja.
290	155,310. dec. 18.	V. K. M. rendelete az átalakított „Mensa”-helyiségek pótmunkálatainak engedélyezése tárgyában.
294	5439. eln. sz. dec. 18.	V. K. M. rendelete a külföldről beszerezhető cikkek jegyzékének megküldése tárgyában.
298	197,275. dec. 22.	V. K. M. rendelete, Jovitia János I. é. joghallgató január havában I. alapvizsgálatra való bocsájtása iránti kérvényének elutasítása tárgyában.
300	12,844/II. dec. 30.	V. K. M. Számvevőség átirata az 1910/11. tanév tanév II. félévi tandíjszámadás észrevételezése tárgyában.
301	25,689/II. dec. 30.	V. K. M. Számvevőség átirata az 1911/12. tanév I. félévi tandíjszámadás észrevételezése tárgyában.
302	8956/II. dec. 30.	V. K. M. Számvevőség átirata az 1911/12. tanév I. félévi tandíjszámadás észrevételezése tárgyában.
307	201,959. jan. 7.	V. K. M. rendelete az 1913/14. tanév II. felére megállapított tanrend jóváhagyása tárgyában.
310	jan. 10.	Meghívó a Monacói nemzetközi rendőri congressusra.
312	200,662. jan. 8.	V. K. M. rendelete a pénzügyben, statisztika és a nemzetközi jognak a II. félévben való előadása tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
316	200,662 jan. 8.	V. K. M. rendelete az 1913. dec. 16-iki IV. rendes kari ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
317	192,103. jan. 8.	V. K. M. rendelete az 1913. nov. 25-iki III. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
321	200,307. jan. 11.	V. K. M. rendelete a könyvtárőri változás jóváhagyása tárgyában.
323	6630. jan. 12.	V. K. M. rendelete az id. erdődi gróf Pálffy János-féle ösztöndíjak meghirdetése tárgyában.
326	4228/1913. eln. dec. 24.	V. K. M. rendelete a tartalékos tisztek és tisztjelöltek számára tartandó továbbképző tanfolyamokon a hivatali szolgálatban lévők részvételének megkönnyítése tárgyában.
329	159,543. jan. 2.	V. K. M. rendelete dr. Sigmond Andor könyvtárőri tiszteletdíjának utalványozása tárgyában.
330	191 289. jan. 2.	V. K. M. rendelete dr. Sigmond Andor részére a nemzetgazdaságtani tanszék helyettesítéseért járó tiszteletdíj utalványozása tárgyában.
340	372/1914 jan. 14.	Képviselőházi irodai főigazgató megküldi a szokásos kiadványokat.
341	4795/1914. jan. 28.	V. K. M. rendelete az átalakítási munkálatok költségeinek kiutalványozása tárgyában.
343	201,206. jan. 29.	V. K. M. rendelete az ausztriai közjog, a nemzetközi magánjog, a horvát és bosnyák jog előadásának — tiszteletdíj-igény nélkül való — engedélyezése tárgyában.
346	10,517. jan. 29.	V. K. M. rendelete Tatár Géza, a kolozsvári egyetemen végzett joghallgatóknak a nagyváradi kir. jogakadémián államvizsgálatra bocsájtása tárgyában.
348	febr. 7.	A nagyváradi Takarékpénztár r.-t. átirata a „Mensa Academica“ részére 100 kor. adományozása tárgyában.
349	febr. 9.	A február hó 10-iki V. rendes kari értekezlet meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
387	febr. 11.	Fölterjesztés a V. K. M. urhoz dr Suhayda György jogakadémiai títkárnak a IX fiz. osztályba való ki-neveztetése iránt.
390	17,692. febr. 7.	V. K. M. rendelete Doszpoly Dezső kedvezményes államvizsgálati határ-idő iránti kérvénye tárgyában.
391	1.920 febr. 7.	V. K. M. rendelete Bodó László harmadik alapvizsgálatra bocsájtása iránti kérvénye tárgyában.
392	9535/1913. febr. 11	Gróf Tisza Lajos-féle ösztöndij pályá-zati hirdetmény.
393	febr. 23.	Biharmegyei Takarékpénztár 30 korona adománya a „Mensa Academica“ javára.
394	febr. 26.	Gazdasági és Iparbank 25 koronát küld a „Mensa Academica“ javára.
395	febr. 26.	Egyesült Központi Takarékpénztár 50 koronát adományoz a „Mensa Aca-demica“ javára.
396	1,173 eln. febr. 22.	M. kir. belügyminiszter „Az ország-gyűlési képviselő választókerületek számának és székhelyének megállá-pításáról“ szóló t. javaslatot küldi.
397	1,153. eln. febr. 18.	Orsz. Központi Statisztikai Hivatal meg-küldi a m. kir. kormány 1912. évi működéséről szóló jelentését.
398	817. eln. jan. 26.	M. kir. földm. miniszter megküldi „A világ gabona termése 1913. évben“ című művet.
399	22,054. febr. 25.	V. K. M. rendelete Fluck András IV. éves joghallgatónak végbizonyítvány kiadása tárgyában.
404	22,053. febr. 25.	V. K. M. rendelete Vargyassy Márton vizsgaengedélyesnek a jogi tanulmányok rendes uton való folytathatása tárgyában.
410	23,133/914. febr. 28	A nagybecskereki pénzügyigazgatóság átíratva Ebergényi László (Gyula) jog-hallgatónak 400 korona ösztöndij ado-mányozása tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
411	25,700 márc. 20.	V. K. M. rendelete, mellyel az V. ren- des kari ülés jegyzőkönyvét tudom- ásvétel mellett leküldi.
412	3,842. febr. 25.	Nagyvárad város tanácsának átirata a segítő egyesületi városi alapítvány 1911—12. tanévi kamatainak elszá- mólása tárgyában.
416	márc. 9.	Fölterjesztés V. K. M urhoz az 1913—14. tanév II. félévre beiratkozott jog- hallgatók létszámának bejelentése tárgyában.
418	203,794. márc. 5.	V. K. M. megküldi a pozsonyi m. kir Erzsébet-tudományegyetem tan- székeire vonatkozó pályázati hirdet- ményt.
419	203,705 márc. 5.	V. K. M. megküldi a debreceni m. kir. tudományegyetem tanszékeire vonat- kozó pályázati hirdetményt.
421	márc. 12.	Az irodai és ügyviteli átalányokról szóló számadás.
422	„	A könyvtárátalányról szóló számadás.
423	„	A változó szükségletekről szóló szá- madás.
424	„	A miniszteri „Mensa“-segélyről és a 14000 korona „Ferenc József“-se- gélyalapítványról szóló számadás.
425	„	A könyvtárrendezés I. cyclusára kimu- tatott 3000 koronáról szóló számadás.
429	márc. 18.	A március 18-iki II. rendkívüli havi ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
430	márc. 21.	A Belvárosi Népbank 20 korona ado- mánya a „Mensa Academica“ javára.
431	„	Az Agrár Takarékpénztár 20 korona adománya a „Mensa Academica“ javára.
434	340/182. márc. 12.	Igazságügyminiszter megküldi a pol- gári törvénykönyvről szóló törvény- javaslat indokolásának III füzetét.
435	márc. 22.	Az 1914. évi március hó 23-iki VI. ren- des kari ülés meghívója és jegyző- könyvének fölterjesztése

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
443	márc. 26.	A kiotói egyetem megköszöni küldött kiadványainkat.
449	márc. 28.	Jelentés V. K. M. urhoz „Az Országos Törvénytár“, „Törvények Gyűjteménye“ és „Rendeletek Tára“ 1913. évi példányai árának fölterjesztése tárgyában
453	ápr. 1.	Jelentés V. K. M. urhoz a könytárrendezés befejezése tárgyában.
454	”	Jelentés V. K. M. urhoz a könytári cédula-katalogus elkészítésére 800 korona engedélyezése iránt.
461	ápr. 10.	A tokyoi egyetem rectora megköszöni a megnyitási ünnepélyre küldött üdvözlő iratunkat.
462	203,415. 913. ápr. 7.	V. K. M. tudomásvétel mellett leküldi dr Bochkor Mihály ny. r. tanárnak külföldi tanulmányutjáról szóló jelentését.
463	1889. eln. márc. 31.	Földmivelésügyi miniszter ur megküldi az „Utmutató a gazdasági tudósítók számára 1914.“ című művet.
464	ápr. 17.	A magyar tanárok, tanítók és tanítónők VIII. tanulmányutjának utazási terve.
474	ápr. 28.	Az április hó 28-iki VII. rendes havi értekezlet meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
475	”	A kolozsvári Szent Imre Kör átirata a pécsi jubileumi vándorgyűlés tárgyában.
477	ápr. 29.	Zala vármegye alispánjának átirata Deák Ferenc ösztöndíj meghirdetése tárgyában.
478	17,793/914. ápr. 20.	V. K. M. rendelete dr Ágoston Péter tanárnak a II. ötödéves korpótlék kiutalványozása tárgyában.
481	2,546. ápr. 25.	V. K. M. számvevőségének átirata az 1910 11. II. félévi tandíjszámadás tudomásul vétele tárgyában.
482	2,545. ápr. 25.	V. K. M. számvevőségének átirata az 1910—12. I. félévi tandíjszámadás tudomásul vétele tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
483	2,547. ápr. 25.	V. K. M. számvevőségének átirata az 1911–12 II. félévi tandíjszámadás tudomásul vétele tárgyában.
484	10.501. ápr. 25.	V. K. M. számvevőségének átirata, melyben az 1909–10. tanév I. félévi leckepezés számadásokra vonatkozólag fölvilágosítást kér.
488	máj. 2.	Megyéspüspök ur meghívója a május 10-iki Szent László ünnepélyre.
491	máj. 5.	A megyéspüspök úr 200 kor. adománya a „Mensa Academica“ javára.
494	máj. 8.	Dr. Hoványi Gyula prodékán bejelentése Pali fia után járó családi pótlékának Sarolta nevű leányára való átruházása tárgyában.
498	696/1914. máj. 4.	A lat. szert. káptalan 200 kor. adománya a „Mensa Academica“ javára.
499	máj. 10.	Dr. Szandner Pál ny. rendkívüli tanár kérvénye a kolozsvári t. egyetem jogkari dekanatusához magántanári képesítetése iránt.
500	máj. 10.	Az 1913/14. tanév II. feléről készített tandíj-számadás.
503	máj. 12.	Számborovszky Rezső akadémiai szakdíjnok pályázata a nagyváradi tábla területén megüresedett díjas joggyakornoki állásra.
509	60696/914. máj. 7.	V. K. M. úr pályázati hirdetménye a cs. és kir. haditengerészetbe való fölvetelre vonatkozólag.
513	máj. 20.	A május hó 20-iki VIII. kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
514	„	A „Bihoreana“ r.-t. 30 kor. adománya a „Mensa Academica“ javára.
515	„	Számborovszky Rezső szakdíjnok eltávolításának és helyébe Csoór Lajos felvételének bejelentése.
523	máj. 23.	Üdvözlő irat Farkas Lajos kolozsvári egyetemi tanárhoz 45 éves tanársága alkalmából

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
525	máj. 26.	A május 26-iki III. rendkívüli kari értekezlet meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
527	„	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz, az előadók tiszteletdíjainak kiutalványozása tárgyában.
528	1632 eln. máj 7.	V. K. M. megküldi „Magyarország közoktatásügye 1912-ben“ című kiadványát.
530	máj. 26.	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz dr. Sigmond Andor ny. rendes tanár dékánna történt megválasztásának megerősítése tárgyában.
531	68152. máj 22.	V. K. M. rendelete dr. Mártonffy Marcell könyvtárőr tiszteletdíjának kiutalása tárgyában.
532	31115/914. máj. 23.	V. K. M. rendelete dr. Sigmond Andor és dr. Hoványi Gyula helyettesítési tiszteletdíjainak kiutalása tárgyában.
535	64161. máj. 26.	V. K. M. az április havi VI. rendes kari értekezlet jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
536	340/228. máj. 22.	Igazságügyminiszter megküldi a polgári törvénykönyv tervezete indokolásának egy példányát.
537	jun. 3.	A nagyszünidei tatarozási munkálatok költségvetései.
538	„	Dr. Farkas Lajos köszönő levele üdvözlötünkre (tanárkodásának 45. évfordulója alkalmából).
542	48,341. máj. 26.	V. K. M. úr rendelete a könyvtárrendezési munkálatok tudomásul vétele és a tiszteletdíjak elszámolása tárgyában. (A II. cyklusról.)
543	61,595. máj. 28.	V. K. M. rendelete az állami költségvetési év megváltoztatása tárgyában.
540	1864. jun. 6.	Megyéspüspök úr meghívója a 11-iki úrnapi körmenetre.
547	61,518. jun. 3.	V. K. M. rendelete dr. Sigmond Andor ny. rendes tanár I. ötödéves korpótlékának kiutalványozása tárgyában.

Levél szám	Idegen szám	T á r g y
549	jun. 11.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz az ügyviteli átalány összegének fölemelése tárgyában.
550	72 673. jun. 5.	V. K. M. a május hó 20-iki VIII. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
552	jun. 11.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz az 1914/15. tanév I. felére megállapított tandrend jóváhagyása tárgyában
553	”	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz az 1914/15. tanév tartamára összeállított vizsgálati bizottságok jóváhagyása tárgyában.
554	”	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz új jog- és államtudományi államvizsgálati bizottsági kültagok kinevezése tránt.
555	”	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz az osztrák közjog, a nemzetközi magánjog, a horvát és bosnyák jognak az 1914/15 tanévi tanrendbe való beillesztése iránt.
556	”	Fölterjesztés a dékáni tiszteletdíj iránt.
559	72,741. jun. 10.	V. K. M. rendelete, melyben dr. Bozóky Ferencz kinevezését közli.
562	65,742. jun 9.	V. K. M. rendelete, melyben dr. Szandtner Pál ny. rendkívüli tanár részére újszülött gyermeke után családi pótlékot engedélyez.
563	65,273. jun. 9.	V. K. M. rendelete, melyben dr. Horványi Gyula ny. rendes tanár részére a Pali fia után járó családi pótlékot Sarolta nevű leányára ruhazza át.
565	4229. eln. jun. 16.	M. kir. belügyminiszter megküldi „A vm. közig. alkalmazottak kinevezéséről, stb.“ készített törvényjavaslatok és indokolásaik egy-egy példányát.
566	75,669/914. jun. 17.	V. K. M. rendelete, melyben Számbovorszky Rezső jogszigorlónak Alapiféle ösztöndíjának II. részletét kiutalványozza
568	jun. 25.	Dr. Bozóky Ferenc ujonnan kinevezett ny. rendkívüli tanár esküokmányának fölterjesztése.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
569	jun. 25.	Jelentés V. K. M. úrhoz a könyvtárör változás tárgyában
572	jun. 27.	A junius hó 25-iki IX. rendes kari ér- tekezlet meghívója és jegyzőkönyvé- nek fölterjesztése.
573	„	Az IV. országos Patronage kongresszus kolozsvári előkészítő bizottságának meghívója a szeptember hó 9, 10 és 11-én tartandó kongresszusra.
575	jun. 30.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz a lefolyt tanév vizsga-eredményeinek s a ki- tűntetéssel vizsgázottak névsorának bejelentése tárgyában.
277	„	Az alapítványokról készített 1913/14. évi számadás.
578	„	Az 1913/14. tanévi ösztöndíjas jog- hallgatókról készített kimutatás.
579	„	Jelentés a V. K. M. úrhoz a tanári karban az 1913/14. évben beállott változásokról.
580	„	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz az 1913/14. tanévben fölmerült nyomda- költségek kiutalása tárgyában.
581		Tanévzáró jelentés.

Az 1914/5. tanévről:

Levél szám	Idegen szám	T á r g y
1	2168. jun. 30.	Megyéspüspök ur meghívója július hó 4-én d. e. 9 órakor a trónörökös-párért tartandó szt. misére.
2	11,920. jun. 24.	V. K. M. számvevősége elfogadja a városi segély-egyleti alapítvány 1911/12. tanévi kamatairól szóló számadást.
4	28,284. jun. 18.	V. K. M. számvevősége elfogadja az 1911/12. évi miniszteri Mensa-segélyről szóló számadást.
5	2689. eln. jul. 4.	V. K. M. rendelete a képviselőválasztók névjegyzékének összeállítása tárgyában
10	jul. 7.	Az 1913/14. tanévi nyomtatvány-számla fölterjesztése.
11	jul. 10.	A gráci cs. és kir. büntetőjogi egyetemi intézet megküldi prospektusát.
12	83,922. jun. 30.	V. K. M megerősíti az alap- és államvizsgálati bizottságokat és az új külfogokat kinevezi.
13	jul. 10.	Az 1914. jan. 1-től 1914. jun. 30. időre terjedő ügyviteli- és irodai átalány számadás.
14	"	Az 1914. jan. 1-től 1914. jan. 30. időre terjedő könyvtári átalány számadás.
15	"	Az 1914. jan. 1-től 1914. jun. 30. időre terjedő miniszteri Mensa-segélyről és a „Ferenc Jozsef“-segély alapítványról szóló számadás.
16	"	A könyvtárrendezés II. ciklusára kiutalt összegekről szóló számadás.
17	"	A városi 1000 koronás segély-egyleti alapítvány 1914. évi kamatainak felhasználásáról szóló számadás.
18	jul. 11.	A Leszámitoló és Jelzőlogbank 30 kor. adománya a „Mensa Academica“ javára.
21	75,826. jul. 4.	V. K. M. a május hó 26-iki III rendkívüli kari értekezlet jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
22	3045. eln. jul. 14.	V. K. M. rendelete a választói jogosultság igazolására szolgáló bizonyítványok bélyeg- és díjmentessége tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
23	73,316. jul. 6.	V. K. M. rendelete dr Sigmond Andor ny. r. tanárnak dékáni megerősítése tárgyában.
24	340/1913. jul. 11.	V. K. M. Számvevőségének észrevételei az 1912 évi könyvtári pótleltárra.
27	83,923. jul. 12.	V. K. M. rendelete az 1914/15. tanév I. felére jóváhagyott tanred tárgyában.
28	88,764. jul. 12.	V. K. M. rendelete a kitünő eredménnyel vizsgázott hallgatók névsorának közvetlenül a „Hivatalos Közlöny“ szerkesztőségének való megküldése tárgyában.
29	73,315. jul. 15.	V. K. M. rendelete az előadók tiszteletdíjának kiutalása tárgyában.
30	903. jul. 20.	V. K. M. számvevőségének átirata az 1912. évi átalány-számadás észrevételezése tárgyában.
31	92,198 jul. 21.	V. K. M. IX. rendes havi értekezlet jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
32	35-41. eln. jul. 30.	V. K. M. rendelete a telefon használat korlátozása tárgyában.
34	3,651. aug. 1.	V. K. M. rendelete a bevonult személyzet viszonyainak bejelentése tárgyában.
37	aug. 8.	Az augusztus hó 8-iki IV. rendkívüli havi ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
40	2,730. aug. 7.	Megyéspüspök ur meghívója az augusztus hó 18. és 20-án tartandó ünnepeyes istentiszteletre.
43	aug. 12.	Fölterjesztés V. K. M. urhoz a jogakadémiai épület tartalék-kórházi minősége s az 1914/15. tanév megnyitása tárgyában.
47	aug. 17.	A dékáni hivatal átadása alkalmával fölvelt jegyzőkönyv fölterjesztése.
49	88,378. aug. 10.	V. K. M. rendelete az új könyvtárőr tiszteletdíjának kiutalása tárgyában.
50	88,378. aug. 7.	V. K. M. rendelete dr Bozóky Ferenc ny. rendkívüli tanár fizetésének kiutalása tárgyában.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
54	2850. aug. 22.	Megyéspüspök úr meghívója a pápáért augusztus hó 29-én tartandó requiemre
56	4000. aug. 22.	V. K. M. rendelete a tényleges katonai szolgálatra bevonáltak illetményei- nek szabályozása tárgyában.
57	79347. aug. 22.	V. K. M. rendelete az idej nagyszünidei tatarozási munkálatok nem engedé- lyezése tárgyában.
60	70700. aug. 14.	V. K. M. jóváhagyja Csoór Lajos szak- díjnak felvételét.
65	aug. 31.	A szeptember hó 1-i I. rendkívüli ta- nári kari ülés meghívója és jegyző- könyvének fölterjesztése.
66	7039.	Az Országos Központi Statisztikai hi- vatal értesít, hogy a statisztikai ada- tokat a hallgatók csak a II. félévben töltik ki.
70	szept. 3.	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz az aka- adémia tanári karában beállott sze- mélyzeti változások s a helyettesíté- sek tárgyában.
71	114,422. aug. 27.	V. K. M. a IV. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
73	111,670. aug. 24.	V. K. M. rendelete az 1914/15. tanév I. felének megnyitása s a kapcsolatos intézkedések tárgyában.
74	3868. aug. 29.	V. K. M. rendelete a joghallgatók sta- tisztikájának az iskolaév II. felé- ben való kiállítására vonatkozó- lag.
75	3594. aug. 29.	V. K. M. rendelete az akadémiai épü- letének tűz-, vízkár elleni biztosítá- sának bejelentése iránt.
76	104,836. aug. 28.	V. K. M. Fluck András végzett jog- hallgatónak ösztöndíját szigorlati évre is engedélyezi.
78	szept. 5.	A szeptember hó 5-iki II rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőköny- vének fölterjesztése.
79	"	Az 1914—15. tanév I. felére készített ujabb tanrend fölterjesztése.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
81	124. szept. 4.	A Katholikus Kör választmányának átíratva a kör némely helyiségének az akadémiai előadások céljaira leendő átengedése tárgyában
85	88,380. aug. 28.	V. K. M. úr Verzár István dr. előadó tiszteletdíját az elmúlt s minden következő tanév I. felére kiutalja.
86	szept. 10.	A szeptember hó 9-iki III. rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
92	182,821. aug. 28.	V. K. M. rendelete Károly Irén dr. ny. r. tanár I., II., III. ötödéves korpótlékának kiutalványozása tárgyában.
97	szept. 12.	M. kir. Földművelésügyi Miniszter megküldi a „Mezőgazdasági munkabérek Magyarországon“ cz. könyv 1911., 1912., 1913. évi számait.
99	4008. és 6233. aug. 20	V. K. M. rendelete a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult állami (közalapítványi) alkalmazottak, illetményeinek, illetve gyámul nélküli családtagjai segélyének megállapítása tárgyában.
100	3982. eln. aug. 24.	V. K. M. rendelete a m. kir. államasutaknak személyek és áruk díjszabásonkívüli kedvezményes szállítására vonatkozó 23. számú utasítása kivonatának közzététele tárgyában.
101	4227. aug. 29.	V. K. M. rendelete könyveket, térképeket stb. tartalmazó csomagok miképp szállíthatása tárgyában.
102	4212. aug. 28.	V. K. M. rendelete a tiszti Cím- és Névtárra való előfizetés tárgyában.
103	117,540. szept. 13.	V. K. M. rendelete a cs. és kir. konvulzi akadémiaira való fölvétel határidejének meghosszabbítása tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
110	7003. szept. 20.	A m. kir. központi statisztikai hivatal átirata a jogakadémiára vonatkozó címtári kefelenyomat kiigazítása tárgyában.
112	szept. 23.	A prágai német egyetem 1914. évi téli-félévi tanrendje.
113	„	A genfi egyetem tanrendje az 1914. évi téli félévről.
118	szept. 27.	A szeptember 28-iki I. rendes kari értekezlet meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
123	okt. 1.	A megyés püspök úr meghívója Ő Felseége október hó 4-iki nevenapján a székesegyházban tartandó istentiszteletre.
126	135.920. okt. 6	V. K. M. rendelete dr. Lutter János és dr. Buday Gyula ny. rendkívüli tanárok kinevezése tárgyában.
127	124,942. okt. 7.	V. K. M. rendelete az 1914/15. tanév I. félévi tanrend és az előadások céljaira szolgáltató helyiségekért a Katholikus Kör vezetőségének tolmácsolandó köszönet tárgyában.
129	91,424. szept. 30.	V. K. M. rendelete az 1913/14 tanévi nyomdaköltségek kiutalványozása iránt.
133	okt. 13.	A IV. rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
134	124,933. okt. 9.	V. K. M. a III. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
136	122,132. okt. 9.	V. K. M. az I. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
139	136,502. okt. 12.	V. K. M. az I. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
141	83,921. okt. 8.	V. K. M. rendelete az ausztriai közjog, a nemzetközi magánjog és a horvát-bosnyák jog előadása tárgyában.
150	okt. 25.	Dr. Papp Tibor máramarosszigeti jogakadémiai igazgató gyászlapja.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
152	okt. 26.	Az október hó 27-iki II. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
153	126,681. okt. 21.	V. K. M. rendelete a „Mensa Academica“ elhelyezése és a 14,000 kor.-ás segélyalapítvány kamatainak hováfordítása tárgyában.
154	3543. okt. 25.	Megyés püspök úr meghívója a november hó 3-án a harcmezőn elesettekért mondandó istentiszteletre.
155	126,723. okt. 24.	V. K. M. rendelete a katonai tartalék-kórház világítási ügyében.
156	139,416. okt. 20.	V. K. M. rendelete Böhm Ferencz ösztöndíj ügyében.
162	okt. 31.	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz dr. Buday Gyula és dr. Lutter János ny. rendkívüli tanároknak a vizsgálati bizottságokba való fölvétele tárgyában.
166	nov. 3.	Létszámjelentés az I. félévről.
172	5208. nov. 7.	V. K. M. rendelete az 1878—1890. évig született B) alosztályu alkalmaznak talált népfelkelők fölmentése tárgyában.
173	105,533. nov. 9.	V. K. M. rendelete a „Főiskolai önkéntesek altisztképző iskolá“-jába való fölvételi határnap közlése tárgyában.
174	17,934. nov. 6.	V. K. M. Számvevőségének átirata az alapítványok 1913/14. tanévi számadásának elfogadása tárgyában.
175	18,615. nov. 8.	V. K. M. Számvevőségének átirata a „Ferencz József segélyalapítvány“ 1913/14. tanévi számadásának elfogadása tárgyában.
178	142,141. nov.	V. K. M. rendelete a II. félévre szükséges termék biztosítása tárgyában.
179	637. nov. 7.	A múzeumok és könyvtárak Országos Tanácsának 1913. évi jelentése.
185	147,694. nov. 9.	V. K. M. rendelete dr. Böhm Ferenc ösztöndíjának katonai évére való kiutalása tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
185	nov. 18.	A november hó 18-iki III. rendes kari értekezlet meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
188	28,211. nov. 6.	M. kir. Kereskedelmi Muzeum előfizetési felhívása a „Hazai ipari beszerzési források“ című műre.
192	7,604. nov. 12.	M. kir. honvédelmi miniszterium „Hadsegélyző Hivatal“-ának átirata a harc-téren küzdő katonák karácsonyi aján-déka tárgyában.
193	142,150. nov. 13.	V. K. M. rendelete 1. dr Lutter János és dr Buday Gyula illetményeinek kiutalása; 2. a helyettesítések, közte a római jogi; 3. a fent jelzett taná-rok szabadsága; 4. a megváltozott vizgabizottságok tárgyában.
202	5,875. nov. 24.	V. K. M. rendelete a beszerzett ipar-cikkekről szerkesztendő kimutatások-nak a jövőben minden év X. hó végéig leendő beküldése tárgyában.
203	99,050. nov. 12.	Földmivelésügyi miniszter ur megküldi az 1910 évről szóló „Állategészség-ügyi évkönyv“ egy példányát.
206	5,461. nov. 27.	V. K. M. rendelete a háborus ese-ményekkel kapcsolatos ügyiratok meg-őrzése tárgyában.
207	nov. 29.	A félév tanrendjének tervezete.
210	dec. 1.	A „Magyar Jogászegylet“ meghívója 1914. évi december 6-án tartandó közgyűlésre.
214	97,356, nov. 30.	V. K. M. rendelete Számborovszky Rezső Alapy-féle ösztöndíj részletének ki-utalása tárgyában.
215	27,989. nov. 28.	V. K. M. számvevőségének átirata a Ferenc József-féle segély-alapítvány 1912/13. tanévi számadásának elfo-gadása tárgyában.
217	dec. 8.	„Haas Gottlieb“ alapítvány 210 korona kamatának szétosztása.
220	805. dec. 7.	A zágrábi egyetem rectorátusának át-irata a katonai szolgálatra kötelezett férfiak fölmentése tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
221	81,126. dec. 4.	V. K. M. rendelete az általányok hitelállapotának bejelentése tárgyában.
222	147,134. dec. 4.	V. K. M. a II. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
224	143,036. dec. 4.	V. K. M. a IV. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
226	87,394. dec. 8.	V. K. M. rendelete a dékáni tiszteletdíj tárgyában.
227	dec. 15.	A december hó 16-iki IV. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése tárgyában.
228	dec. 17.	Az 1914/15. tanév I. feléről szóló tandíjszámadás.
230	„	Üdvözlőirat Fetser Antal legkegyelmesebben kinevezett győri püspökhöz.
231	„	A nagyváradi I. szert. káptalanhoz intézett részvétiratunk dr Belopotoczky Kálmán v. b. t. t. ny. tábori püspök elhunytja alkalmából.
232	„	Fölterjesztés V. K. M. urhoz a nemzetközi jog előadása tárgyában.
233	115,423 dec. 4.	V. K. M. a dékáni hivatal átadásakor fölvetett jegyzőkönyvet tudomásvétel mellett leküldi.
234	5,948. dec. 16.	V. K. M. rendelete a külföldről beszerezhető iparcikkek tárgyában.
235	1,503. dec. 21.	A nagyváradi I. szert. káptalan köszönete dr Belopotoczky Kálmán nagyprépost elhunytja fölött kifejezett részvétünkért.
236	153,744. dec. 13.	V. K. M. rendelete a II. félévi tanrendtervezet jóváhagyása iránt.
238	147,664. dec. 22.	V. K. M. rendelete a hadiállapot miatt katonai szolgálatot teljesítő főiskolai hallgatók tanulmányi kedvezményben részesítése tárgyában.
241	158,737. dec. 18.	V. K. M. a III. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
242	167,998. dec. 23.	V. K. M. rendelete a háboru következményeként fölmerülő károsodások nyilvántartása tárgyában.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
244	6095. dec. 9.	V. K. M. rendelete a m. kir. Honvédelmi Minisztérium „Hadsegélyző Hivatala“-a kiadványainak ajánlása tárgyában.
247 250	dec. 31. 165,978. dec. 19.	Dijnokváltozás bejelentése. V. K. M. rendelete Papp Jenő végzett joghallgató Mária Terézia-féle ösztöndíjának az önkéntesi szolgálat idejére való kiutalása tárgyában.
251	167,819. jan. 4.	V. K. M. a IV. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
255	6482. jan. 8.	V. K. M. rendelete a háborúra vonatkozó irodalmi termékeknek a bécsi udvari könyvtár részére való megküldése tárgyában.
256	167,821. jan. 4.	V. K. M. rendelete az államszámvitel-tani rendkívüli nőhallgatók fölvétele tárgyában.
258	167,820. jan. 5.	V. K. M. rendelete dr. Hoványi Gyula prodékánnak nemzetközi jogi előadói minőségében való megerősítése tárgyában.
262	jan. 16.	Fetser Antal legkegyelmesebben kinevezett győri püspök köszönete üdvözlő átiratunkra.
263	160,040. jan. 5.	V. K. M. rendelete az alapokat és alapítványokat ért háborus károsodások nyilvántartása tárgyában.
265	5431. jan. 14.	V. K. M. rendelete az ösztöndíjas főiskolai hallgatók ösztöndíj élvezetének a háború tartama alatti szabályozása tárgyában.
270	jan. 25.	A január hó 25-iki V. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése tárgyában.
272	726. jan. 20.	V. K. M. rendelete dr. Horváth Jenő és dr. Buday Gyula tanároknak a népfölkelői szolgálat alól való fölmentése tárgyában.
273	477. jan. 20.	A városi tanács átirata a városi jubileumi alapítvány 1913. évi kamatainak felhasználásáról szerkesztett számadás jóváhagyása tárgyában.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
275	6570. dec. 23.	V. K. M. rendelete iskolai épületeknek katonai kórház céljaira való igénybevétele tárgyában.
277	11,357. jan. 28.	V. K. M. rendelete a népfölkelési szolgálatra kötelezett főiskolai hallgatóknak nyújtandó tanulmányi kedvezmény tárgyában.
278	5317. jan. 24.	V. K. M. rendelete Imrik László I. éves joghallgatónak Alapy ösztöndíja élvezetében főiskolai tanulmányi idejére való meghagyása tárgyában.
280	jan. 31.	Honvédelmi Miniszterium „Hadsegélyző Hivatal“-ának köszönete a katonák karácsonyfájára begyűlt összegekért.
283	158,736. jan. 23.	V. K. M. rendelete I.) az első félévi helyettesítési tiszteletdíjak kiutalása; II.) az üres tanszék betöltése; III.) dr. Lutter és dr. Buday tanárok lakbérügye tárgyában.
284	febr. 4.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz a római jog helyettesítése tárgyában.
287	711. jan. 27.	V. K. M. rendelete az állami hivataloknál, intézeteknél és vállalatoknál alkalmazott díjnokoknak havi segélyben való részesítése tárgyában.
288	febr. 6.	A február hó 3-iki V. rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
289	865. jan 27.	V. K. M. rendelete a hadbavonult családos napdíjasok segélyezése tárgyában.
290	7004. jan. 26.	V. K. M. rendelete a MÁV. vonalain rendszeresített utazási keozvezmények tárgyában.
294	190,005.	Honvédelmi Miniszter rendelete dr. Ágoston Péter ny. r. tanárnak a tényleges katonai szolgálat alól való fölmentése tárgyában.
297	febr. 8.	A február hó 11-iki VI. rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
298	febr. 8.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz Kertész István altiszt (pedellus) személyi pótlékának kiutalása iránt.
299	1347. febr. 12.	V. K. M. rendelete az 1896., 1895. és 1891. évbeli születésű népfölkelésre kötelezett alkalmazottak fölmentése tárgyában.
303	7620. febr. 9.	V. K. M. rendelete Csoór Lajos szakdíjnok családjának hadi segélyezése tárgyában.
304	167,738. febr. 11.	V. K. M. rendelete Krauze Tivadar műépítész 526 kor. óvadékának kiszolgáltatása tárgyában.
308	7378. febr. 13.	V. K. M. rendelete a 147664. számú rendelettel a joghallgatók részére kilátásba helyezett kedvezmények terjedelmének hiteles értelmezése iránt.
309	febr. 20.	Átirat a „M. kir. Államépítészeti Hivatal“-hoz a pinczében észlelt átszivárgás megvizsgálása tárgyában.
310	14,743. febr. 15.	V. K. M. rendelete az 1896., 1895. és 1891. évben született s katonai szolgálatra bevonuló hallgatók félévénnek befejezése és megfelelő vizsgálatra bocsátása tárgyában.
311	1182. febr. 14.	V. K. M. rendelete László Pál szakdíjnok napidíjainak kiutalása tárgyában.
314	febr. 24.	A február hó 24-iki VI. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
318	febr. 25.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz a Mensa-segélyek pénzben való adományozása tárgyában.
319	„	Létszámjelentés.
320	„	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz a Kath. Kör-i fűtés-számla összegének az általányból való előlegezése tárgyában.
322	febr. 28.	A kolozsvári jogkari dekanatus megküldi a jogi oktatás reformja tárgyában a V. K. M. úrhoz intézett fölterjesztés 1 nyomtatott példányát.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
323	febr. 28.	A vöröskereszt meghívója 1915. február hó 28-án d. u. 5 órakor tartandó felolvasására.
329	„	A március hó 2-iki VII. rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése
330	158,230 febr. 19.	V. K. M. rendelete 1) a Kath Kör részére 1000 kor. évi bér kiutalása; és 2) a napi béres szolga elbocsátásának tudomásul vétele tárgyában.
332	márc. 2.	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz a magyar magánjog helyettesítése iránt.
333	„	Kari megbízás dr. Hoványi Gyula prodékánnak a vitás telekügy helyszíni tárgyalására.
334	16,242. febr. 19.	V. K. M. rendelete dr. Ágoston Péter ny. rendes tanárnak a VI. fiz. osztályba való kinevezése tárgyában.
336	14,277. márc. 1.	V. K. M. az V. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
337	16,274. márc. 2.	V. K. M. az V. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
339	1193. febr. 13.	V. K. M. rendelete a mozgósítás folytani tényleges katonai szolgálat tartama alatt elhalt állami alkalmazottak családtagjait megillető ellátások megállapítása tárgyában.
340	21,959. márc. 2.	V. K. M. VI. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
342	14,276. márc. 5.	V. K. M. rendelete a római jog helyettesítő ellátása tárgyában.
343	márc. 11.	Egyesült Központi Takarékpénztár 50 kor. adománya a „Mensá“-nak.
345	2070. márc. 10.	V. K. M. rendelete az 1891., 1895. és 1896. évi születésű főiskolai hallgatók bevonulási határideje tárgyában.
346	márc. 12.	Dr. Wallner Ödön megyei főügyész, államvizsg. kultag gyászlapja.
347	310. márc. 10.	V. K. M. rendelete az 1914. év I. felére eső számlatartozások utólagos kiegyenlítése tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
351	márc. 15	A március hó 17-iki VIII. rendkívüli kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
355	22,277. márc. 13.	V. K. M. rendelete az üresedésben lévő római jogi tanszékre vonatkozó pályázati hirdetés tárgyában.
357	márc. 22.	Degré Alajos dr néhai pozsonyi egyetemi tanár gyászlapja.
360	márc. 23.	A március 23-iki VII. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
361	27,076. márc. 17.	V. K. M. a VII. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
362	24,648. márc. 18.	V. K. M. a VI. rendes ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
364	márc. 27.	A Nagyváradi Takarékpénztár rt. 50 kor. adománya a „Mensa“-nak.
366	28,836. márc. 13.	V. K. M. rendelete Eöttevényi Nagy Olivér „Osztrák közjog“ című művének 5 példányban való megküldése tárgyában.
367	27,415. márc. 18.	V. K. M. rendelete dr Ágoston Péter VI. fiz. oszt. illetményeinek kiutalása tárgyában.
370	ápr. 1.	Megyéspüspök ur meghívója az április hó 3-iki feltámadási ünnepségre.
371	2,746. márc. 29.	V. K. M. rendelete az 1873/1877. évben született B) alosztályu népfölkelésre kötelezettek fölmentése tárgyában.
373	81,705. márc. 27.	V. K. M. a VIII. rendkívüli kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
374	28,721. márc. 29.	V. K. M. rendelete a tanulmányi- és vizsgakedvezmény kiterjesztése tárgyában.
375	2,886. márc. 29.	V. K. M. rendelete a tisztviselők, al-tisztek és szolgák részére engedélyezett fizetési előlegek további levonásának ideiglenes felfüggesztése tárgyában.

Levél szám	Idegen szám	T á r g y
376	ápr. 7.	Dr Királyfi Árpád pályázata az ürese- desben levő római jogi tanszékre.
377	5,259. márc. 27.	V. K. M. számvevőségének átirata a napibéres szolgák ruhaátalányának kivételes fölvétele tárgyában.
379	694. ápr. 7.	Nemes Jettim József alapítvány igaz- gatóságának átirata László Pál I. éves joghallgató 160 koronás ösztöndij- ban való részesítése tárgyában.
380	35,659. ápr. 5.	V. K. M. a VII. rendes jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
383	ápr. 15.	A genfi egyetem megküldi az 1915. évi nyári félévének programját.
386	34,734. ápr. 12.	V. K. M. rendelete a folyó félében ked- vezményes határidőben vizsgálatra bocsájtott, de ott pótvizsgálatra uta- sított hallgatók pótvizsgálati idejének megállapítása tárgyában.
388	ápr. 17.	Fölterjesztés V. K. M. urhoz az elő- adók tiszteletdíjának kiutalása iránt.
389	35,107. ápr. 9.	V. K. M. rendelete dr Sigmond Andor dékán, ny. r. tanár római jogi helyettesi tiszteletdíjának kiutalása tárgyában.
390	26 206. ápr. 16.	V. K. M. rendelete dr Suhayda György jogakadémiai titkárnak a IX. fiz. osz- tályba való kinevezése tárgyában.
391	ápr. 25.	Dr Személyi Kálmán pályázati kérvénye a megüresedett római jogi tanszékre.
393	ápr. 27.	Az április hó 28-iki VIII. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
394	1,238. ápr. 27.	Megyéspüspök ur meghívója a május hó 2-iki Szent László ünnepélyre.
395	ápr. 28.	Dr. Ember Vilmos Sándor ügyvédjelölt pályázati kérvénye az üresedésben levő római jogi tanszékre.
396	2,091. ápr. 19.	Az orsz. központi statisztikai hivatal megküldi: „A m. kir. kormány 1913. évi működéséről és az ország köz- állapotáról szóló jelentés és év- könyv“ egy példányát.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
398	máj. 3.	Bihari Jenő joghallgató, a 302. gyalogezrednek a harctéren hősi halált halt önkéntes tizedesének gyászlapja.
399	41,113. ápr. 22.	V. K. M. rendelete Szandtner Pál dr.-nak VII. fiz. osztályba ny. rendes tanárrá történt kinevezetése tárgyában.
400	42,489. máj. 1.	V. K. M. rendelete dr. Szandtner Pál VII. fiz. oszt. illetményeinek kiutalása tárgyában.
401	44,881. ápr. 8.	V. K. M. rendelete dr. Suhayda György IX. fiz. oszt. illetményeinek kiutalása tárgyában
402	19,041. máj. 1.	V. K. M. rendelete Kertész István pedellus újabb 100 kor. szem. pótlékának kiutalása iránt.
403	7532. máj. 3.	V. K. M. Számvevőségének átirata, az igazgatói rendszerről a dékán rendszerre történt átérés alkalmával fölmerült észleletekre adandó felvilágosítás tárgyában.
405	23,374. ápr. 29.	V. K. M. rendelete Roskoványi Zoltán II. é. joghallgatónak egy 1000 kor.-ás Pálffy János gróf-féle ösztöndíj adományozása tárgyában.
406	3649. máj. 6.	V. K. M. rendelete dr. Agoston Péter ny. rendes tanárnak a népfölkelői szolgálat alól való fölmentése tárgyában.
408	máj. 12.	Átirat a „Kath. Kör“-höz a tantermeknek az 1915—16. tanév tartamára való biztosítása tárgyában.
409	3609. márc. 16.	Nagyvárad város tanácsának kimutatása 1910—14. évi csatornázási díj hátralékokról.
411	máj. 18.	A május hó 18-iki IX. rendes kari ülés meghívója és jegyzőkönyvének fölterjesztése.
412	809. máj. 14.	V. K. M. rendelete a Kath. Köri fűtészámla (I. félév) összegének fedezése tárgyában.
413	24,646. máj. 14.	V. K. M. rendelete pénzbeli Mensasegélyek adományozásának engedélyezése tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
415	május 18.	Carnegie Endowment For International Peace: Washington: megküldi kiadványait.
417	3957. május 5.	V. K. M. rendelete alapok és alapítványok törzstökéinek a II. hadi kölcsönbe való fektetése tárgyában.
421	42,499. május 14.	V. K. M. rendelete az előadók tiszteletdíjának kiutalása tárgyában.
422	25,758 május 14.	V. K. M. rendelete az úrszék-épület-rész javítási költségeinek kiutalása tárgyában.
423	47,366. május 17.	V. K. M. rendelete dr. Erdély Henrik római jogi tanszékre v. pályázati kérvénye tárgyában.
424	május 22.	Dr. Lehóczky Brunó kérvénye a V. K. M. úrhoz, hogy akadémiánkon államvizsgálatra bocsájtassék.
425	„	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz az 1915—16. tanév. I. felére megállapított tanrendtervezet tárgyában.
426	„	Fölterjesztés V. K. M. úrhoz az 1915—16. tanév tartamára összeállított vizsgálati-bizottságok jóváhagyása iránt.
428	május 24.	Tandíjszámadás az 1914—15. tanév II. feléről.
431	május 25.	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz, előadási helyiségeknek az 1915—16. tanév tartamára való biztosítása tárgyában.
432	„	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz az udvaron felhalmozott tantermi padok megóvása tárgyában.
433	„	Fölterjesztés a V. K. M. úrhoz dr. Szandtner Pál ny. r. tanár, az 1915/16. tanév tartamára megválasztott dékán megerősítése tárgyában.
434	„	Megyés püspök úr meghívója a junius hó 3-iki úrnapi körmenetre.
435	571. május 25.	A nagyváradi I. szert. Káptalan 200 kor. adománya a „Mensa“-nak.
436	május 28.	Megyéspüspök úr 200 kor. adománya a „Mensa“-nak.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
438	56,196.	V. K. M. úr sürgönyi rendelete a katonai szolgálat alól fölmentett tanárok és tisztviselők névsorának fölterjesztése tárgyában.
439	693	A debreczeni egyetem meghívója az évzáró ünnepi isentiszteletre.
440	4413. máj. 29.	V. K. M. rendelete a nélkülözhető alumínium, ólom, réz, stb. tárgyakra hadi célokra való átengedése tárgyában.
441	jan. 2.	Báró Roszner Ervin v. b. t. t. üdvözlése Ö Felsége személye körüli miniszterre történt kineveztetése alkalmából.
445	49,749. jun. 8.	V. K. M. rendelete a Kath. Kör. II. félévi fűtésszámlájának az Államépítészeti Hivatallal való záradékoltatása iránt.
446	25,545. jun. 3.	V. K. M. rendelete dr. Buday Gyula ny. rk. tanár március havi helyettesítési tiszteletdíjainak kiutalása tárgyában.
438	50,527. jun. 8.	V. K. M. a VIII. rendes kari ülés jegyzőkönyvét tudomásvétel mellett leküldi.
452	52,587. jun. 11.	V. K. M. rendelete dr. Károly József Irén ny. r. tanár nyugdíjigényének megállapítása tárgyában.
453	42,498. jun. 8.	V. K. M. rendelete dr. Hoványi Gyula ny. r. tanár részére a nemzetközi jog előadásáért járó 600 kor. tiszteletdíj kiutalványozása iránt
455	5060. jun. 10.	V. K. M. rendelete a mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult tisztviselők (tanárok, tanítók) kimutatása tárgyában.
454	4779. jun. 12.	V. K. M. rendelete a háború tartama alatt népfölkelői fegyveres szolgálatra alkalmatlanoknak talált, de újból sor alá kerülő és ott „alkalmas“-nak minősültek fölmentése tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
459	jun. 19.	A m. kir. Honvédelmi Minisztérium „Hadsegélyző Hivatal“-ának előfizetési felhívása: „Katonáink a háborúban“ című műre.
460	2167. jun. 16.	V. K. M. rendelete László Pál napidíjas hadi segélyének kiutalása tárgyában.
462	54,5795. jun. 16.	V. K. M. rendelete az 1915/16. tanévi tanrendtervezetjőváhagyását tárgyában.
466	5362. jun. 19.	V. K. M. rendelete a legújabb szemléken „alkalmas“-aknak minősültek körül követendő eljárás tárgyában.
467	54,796. jun. 19.	V. K. M. rendelete: I. a vizsgabizottságok megerősítése; II. dr. Lábán Lajos nagyváradi kir. ítélőtáblai elnöknek jogtudományi államvizsgálati bizottsági kültaggá történt kinevezése tárgyában.
468	jun. 27.	Kitüntetéssel vizsgázottak névsorának fölterjesztése.

Tájékoztató az 1915—16. tanévre.

I. A nagyváradi kir. jogakadémiára *rendes* vagy *rendkívüli hallgatói* minőségben lehet *beiratkozni*.

Kik és mily minőségben vehetők fel a nagyváradi kir. jogakadémiára!

Rendes hallgatókúl azok a kifogástalan előéletű férfiak vehetők fel, kik szabályszerű középiskolai (főgimnáziumi-, illetőleg a latin nyelvből sikeres vizsgálatlaltal kiegészített fő-reáliskolai) érettségi bizonyítványuk felmutatásával igazolják, hogy az egyetemek és jogakadémiák jog- és államtudományi karainak *rendes* hallgatóitól megkövetelt elméleti alapképzettséggel bírnak. Azok az egyének, kik főreáliskolai érettségi bizonyítványukat a latin nyelvből sikerrel kiállított érettségi vizsgálat által a főgimnáziumi érettségi bizonyítványokkal e tekintetben egyértékűvé nem tették, mindaddig, míg ez be nem következik, a jog- és államtudományi karok *rendes* hallgatói nem lehetnek, ily minőségben a nagyváradi kir. jogakadémiára sem iratkozhatnak be. Mődjukban áll azonban magukat *rendkívüli* hallgatókúl felvétetniök s a latin nyelvből előírt kiegészítő érettségi vizsgálatnak még legkésőbb a tanév első felében letétele esetén azt a kedvezményt igénybe venniök, hogy a második — s ekkor már *rendes* hallgatói minőségben eltöltendő félév lezártaival ép úgy alapvizsgálatra bocsáttassanak, mint azok az első éves joghallgatók, kik mindkét tanfélévre *rendes* hallgatókúl voltak beiratkozva.

Rendkívüli hallgató minden, életének 16. évét betöltött, kifogástalan előéletű férfi lehet, *sőt* a tanév *második felében*, az ekkor *előadandó államszámveteli tanfolyam* elvégzése végett és tartamára nők is látogathatják a kir. jogakadémiát, *feltéve*, hogy életüknek 16. évét betöltötték, legalább négy középiskolai osztályt vagy valamely, ennek megfelelő, nők kiképzésére szolgáló egyéb tanintézetet sikerrel elvégeztek s az e feltételek fenforgását tanusító okmányokkal felszerelt, a

kir. jogakadémia dékánjánál legkésőbb f. é. november hó 15-ig benyújtott és a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézett *folyamodásukra* ugyancsak a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a felvételi engedélyt megadja.

A beiktatás és beiratkozás kellel, az előírások kezdete.

II. *Mindenkinek*, ki a kir. jogakadémiát akár *rendes*, akár *rendkívüli hallgatóként* látogatni kívánja, szabályszerűleg *be kell iratkoznia*. Ezt megelőzőleg azok, kik mint *rendes* hallgatók szándékoznak a kir. jogakadémia kötelékébe lépni s a múltban ennek *még vagy egyáltalán nem, vagy már két félévet meghaladó idő óta rendes hallgatói nem voltak*, illetőleg távozási bizonyítványukat már kikérve óhajtanak a kir. jogakadémia rendes hallgatói sorába újból visszavétni, magukat a dékán által a kir. jogakadémia rendes hallgatói közé beiktattatni, illetőleg: újból *beiktattatni tartoznak*. Nincsenek újbóli beiktatásra kötelezve a kir. jogakadémiának ama volt rendes hallgatói, kik a kir. jogakadémián előzetesen folytatott tanulmányaikat katonai szolgálatuk teljesítése miatt szakították meg, feltéve, hogy a szolgálati kötelezettségük teljesítését követő félév elején tanulmányaik folytatása végett haladéktalanul jelentkeznek.

A *rendkívüli* hallgatók beiratnak, de *be nem iktattatnak*.

A *beiktatás* a leckeönyvbe illesztett, szabályszerűen kiállított felvételi igazolványnak a kir. jogakadémia dékánja által aláírása és a kir. jogakadémia pecsétjével ellátása kíséretében történik. Ez alkalommal a beiktatott egyének a kir. jogakadémia fegyelmi szabályainak megtartására a dékán előtt ígéretet tesznek.

A *beiratkozás* az előirt s a dékáni irodában a megállapított egységáron kapható nyomtatványoknak sajátkezü, pontos és tiszta kiállítása után s a fizetendő díjnak beszolgáltatása mellett a kir. jogakadémia dékáni hivatalánál eszközözlendő. Ugyancsak itt és ekkor adandó be az a névjegy-nagyságú *fénykép* is, melyet minden oly beiratkozó, kinek még a múltból megfelelő leckeönyve nincsen, a szabályszerű leckeönyvbe leendő beillesztetés végett a dékáni hivatal rendelkezésére bocsátani köteles.

A *beiktatás* és a *beiratkozás* szabályszerű *ideje a tanév első felére: szeptember hó 1—12.-e*, a tanév második felére

január hó 7—19.-e. E határidők lejártával felvételnek csak a dékán külön engedélye alapján van helye.

A beiratkozást a hallgatni-szándékoló s a hallgató leckekönyvébe nevök- és tárgyak szerint bevezetett *tanároknál leendő jelentkezésnek kell követnie*, hogy utóbbiak kezdő hallgatóikat névjegyzékükbe bevezethessék s a jelentkezést a beiratkozottak leckekönyvében aláírásukkal tanusíthassák. *E jelentkezés előirt határideje a tanév első felében: szeptember hó 13—15.-e.* a tanév második felében január hó 20—22.-e., mely idő alatt az annál is inkább eszközendő, **mert akik a kötelező jelentkezést a félév kezdetén az egyes tanároknál elmulasztják azoknak leckekönyvét az illető tanárok a félév zárultával sem írják alá s a mulasztás e következményével szemben semmiféle jogorvoslat sem vehető igénybe.**

Ugy a beiktatás, mint a beiratkozás s az egyes tanároknál jelentkezés is szabályszerint személyesen eszközendő. Csak betegség, vagy egyéb különös méltánylást érdemlő s igazolt körülmények (mint a jelen háborús viszonyok között beállható közlekedési nehézségek) fenforgása esetében engedtetik meg, hogy valaki a felvételre *egyelőre* megbízott útján vagy írásban jelentkezék.

Az előadások, a f. é. szeptember hó 15.-én megtartandó Veni Sancte után, a tanév első felében szeptember hó 16.-án a második félévben január hó 23.-án veszik kezdetüket.

A legközelebbi *alap-, pót- és ismétlő-vizsgálatok* f. é. szept. hó 10—15.-e. között tartatnak meg.

III. Az akadémia hallgatói által *a beiratkozás alkalmával fizetendő díjak* a következők:

A fizetendő díjak.

1. Minden beiratkozó, minden félévre, *tandij* címén *annyiszor 2—2 koronát* fizet, amennyi az általa hallgatásra felvett nem ingyenes előadások heti óraszama.

2. Minden beiratkozó, minden félévre a tandijjal egyidejűleg 1—1 koronát tartozik fizetni a kir. jogakadémián fenálló *Mensa Academica* céljaira.

3. Azok, kik a beiratkozásakor magukat *beiktatattni is kötelezték*, (lásd erre nézve a jelen Tájékoztató II. pontjának első bekezdésében foglaltakat) a már említett összege-

ken kívül még 6 korona beiktatási díjat is kötelesek fizetni: a kir. jogakadémia könyvtára javára.

4. A hallgatók számára szükséges hivatalos nyomtatványokat és a kir. jogakadémia hivatalos kiadványait az intézet a kir. jogakadémia titkáránál példányonként az alábbi egységáron szerezhetik be:

Származási ív	— K 10 f.
Látogatási bizonyítvány	— K 10 f.
Végbizonyítvány-ürlap	— K 20 f.
Tanrend	— K 40 f.
Leckekönyv	1 K 20 f.
Almanach	1 K 20 f.

A kötelező nyomtatványok ára, a beiktatás díja és a Mensa Academica céljaira megállapított összeg fizetése senkinek sem engedhető el, a tandíj fizetése alól azonban a kir. jogakadémia tanári kara, a szegény sorsú, kiváló előmenetelű jó magaviseletű egyéneknek, amennyiben rendes hallgatókúl iratkoznak be, kellő időben benyújtott s kellőleg felszerelt folyamódásukra részben vagy egészben felmentést adhat. A felmentés mindenkor csak egy tanulmányi félév vonatkozásban s a kir. jogakadémia tanári karához intézett, a kar dékánjánál a beiratkozás rendes határidejében, szept. hó 1—12-ig, illetőleg január hó 7—19-ig benyújtandó s a tanulmányi előmenetelt és a vagyoni viszonyokat igazoló okmányokkal (érettségi bizonyítvánnyal, illetőleg leckekönyvvel, valamint legujabb keletű hatósági szegénységi bizonyítvánnyal) felszerelt írásbeli folyamódás útján kérelmezendő.

IV. A kir. jogakadémián az arra érdemes hallgatók, az elnyerhető tandíjmentességen kívül még egyéb anyagi támogatásban, illetőleg jutalmazásban is részesülhetnek. E cél szolgálataiban állanak elsősorban az intézet Mensa Academica-ja, Joghallgatók Segítő Egylete s a kir. jogakadémia kiváló előmenetelű hallgatói által elnyerhető Winterhalter-, Fogarassy-, Jedlicska-Szenczy-Kondé-féle intézeti ösztöndíjak, valamint a Brüll Lipót-féle alapítványnak 3 évenként egy évre a nagyváradi kir. jogakadémia két dicséretes előmenetelű hallgatója jutalmazására szolgáló kamatai.

A kir. jogakadémia Mensa-ja, miként a múltban, a jövő tanévben is az intézetnek minden, a diákasztalnál étkezni ki-

Kedvezményes „Mensa” ösztöndíjak.

vánó *hallgatóját*, a jutányosan megállapítandó ebéd- és vacsora-díjnak $\frac{1}{4}$ -e erejéig külön kérelmezés nélkül is kedvezményben részesíti, a kir. jogakadémia dékánjához intézendő s a tanulmányi előmenetelt és a vagyoni viszonyokat igazoló okmányokkal felszerelt *folyamodóra* pedig 20 szorgalmas, jó magaviseletű és vagyontalan hallgatóknak *félinyenes* s 15 arra különösen érdemes hallgatóknak *teljesen ingyenes* ebéd- és vacsora-kedvezményt nyujt. Akik a Mensa Akademica étkezési segélyét, bár arra érdemesek volnának, méltánylást érdemlő és igazolt egyéni viszonyaiknál fogva természetben igénybe nem vehetik, azok, — amennyiben ehhez a nagym. vallás- és közokt. miniszter úr a jövő tanévre is hozzájárul, — ebéd és vacsora helyett mérsékelt pénzsegélyben részesülhetnek.

Ugy a pénz-, mint a természetbeni *Mensa-segély elnyerése iránti kérvények* a kir. jogakadémia dékánjánál a *beiratkozás alkalmával* nyujtandók be. A *Mensa Akademica*, a jövő tanévre f. é. *szeptember hó 16-án nyilik meg* s 1916. évi július hó 20-án oszlik fel.

Amennyiben a jelen Tájékoztatóban közreadottak a nagym. vallás- és közokt. m. kir. miniszter úrnak valamely későbbi rendelkezése közvetkeztében akár a beiratkozások határidejét, akár az előadások kezdetének időpontját érintőleg *változást* szenvednének, ezt a dékáni hivatal, a netáni módosításokkal együtt *hirlapilag* is közzé fogja tenni.

Kelt Nagyvárad, 1915. évi július hó 1-én.

A Dékán.

Tartalom.

	Lap.
Történelmi visszatekintés	5
A jog- és államtudományi kar személyzete	7
Vizsgálati bizottságok	11
Dékáni beszámoló	13
Dr. Bozóky Ferenc ny. rk. tanár értekezése	21
Pályatételek az 1915—16. tanévre	41
A tanárok irodalmi működése	42
Rangsor	43
A tanárok és az előadott tantárgyak átnézete	44
Tananyag	46
Az akadémia hallgatói	49
Tandíjmentesek kimutatása	54
Ösztöndíjas joghallgatók	55
Vizsgálatok	56
Ifjúsági egyletek	58
Statisztikai átnézet.	62
Akadémiai könyvtár	64
Levéltári szemle	65
Tájékoztató az 1915—16. tanévre	97
